

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, O. P. S., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

SEBEVRAŽEDNÝ TERORISMUS

Autor práce: Martin Jelen
Studijní obor: Regionální studia
Forma studia: Kombinovaná
Vedoucí práce: doc. Dr. Ing. Štefan Danics, Ph.D.
Katedra: Katedra společenských věd

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně s využitím uvedených pramenů a odborné literatury uvedené v této práci.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění.

.....

Děkuji vedoucímu bakalářské práce doc. Dr. Ing. Štefanu Danicsovi, Ph.D.
za cenné rady, připomínky, poskytnutí některých podkladů a metodické vedení práce.

ABSTRAKT

JELÉN, M. *Sebevražedný terorismus : bakalářská práce*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, o. p. s., 2011. 64 s. Vedoucí bakalářské práce : doc. Dr. Ing. Štefan Danics, Ph.D.

Klíčová slova: džihád, fatwa, islamismus, islamistický terorismus, islám, mučednictví, náboženský fundamentalismus, sebevražedný terorismus.

Práce analyzuje sebevražedný terorismus na pozadí sociokulturních podmínek. Důraz je tudíž položen na sociokulturní faktory, které sebevražedný terorismus podmiňují, utvářejí a ospravedlňují. Pozornost je rovněž věnována i osobnosti samotného pachatele, ať jsou motivy k jeho sebevražedné misi sociální, kulturní, náboženské nebo psychické. Cílem práce je tedy rozbor sociokulturního kontextu sebevražedného terorismu, který umožňuje tuto vážnou bezpečnostní hrozbu zkoumat nejen zvenku, ale i zevnitř. Tato analýza odkrývá jednotlivé vztahy a provázanost vazeb na ose pachatel – organizace – společnost. Samozřejmě, že analýza sebevražedného terorismu vychází z minimální definice terorismu a specifik islamistického terorismu, které představují teoreticko-metodologický základ dekompozice sebevražedného terorismu. V práci jsou naznačena i možná opatření proti terorismu a sebevražednému terorismu, která jsou přijímána ze strany demokratických států včetně ČR.

ABSTRACT

JELEN, M. *The Suicide Terrorism : Bachelor thesis*. České Budějovice : The College of European and Regional Studies, o. p. s., 2011. 64 p. Supervisor : doc. Dr. Ing. Štefan Danics, Ph.D.

Key words: fatwa, Islam, Islamism, Islamist terrorism, jihad, martyrdom, religious fundamentalism, suicide terrorism.

This thesis analyzes suicide terrorism against the background of socio-cultural conditions. Emphasis is therefore placed on the socio-cultural factors that make suicide terrorism, shaping and justifying it. Attention is also paid to the perpetrator's personality, whether the motives for his suicide mission are social, cultural, religious or psychological. The aim of the thesis is an analysis of socio-cultural context of suicide terrorism, which allows studying the serious security threat as if examined from the outside, but from inside as well. This analysis reveals the different relationships and links to the axis of the perpetrator - organization - society. It's understood that the analysis of suicide terrorism based on a minimal definition of terrorism and the specifics of Islamist terrorism, which represents the theoretical and methodological basis for decomposition of suicide terrorism. The thesis suggested the possible measures against terrorism and suicide terrorism in particular, which are accepted by democratic countries, including the Czech Republic.

OBSAH

ÚVOD	7
1 TERORISMUS A SEBEVRAŽEDNÝ TERORISMUS	8
1.1 Minimální definice terorismu	8
1.2 Typologie terorismu	11
1.3 Specifičnost sebevražděného terorismu	18
2 SOCIOKULTURNÍ KONTEXT SEBEVRAŽEDNÉHO TERORISMU	24
2.1 Dekompozice sebevražděného terorismu	33
2.2 Elektronický džihád	35
3 PROTITERORISTICKÁ POLITIKA	38
3.1 Protiteroristické nástroje EU	45
3.2 Protiteroristická politika ČR	49
ZÁVĚR	57
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	59
SEZNAM TABULEK	64

ÚVOD

Sebevražedný terorismus je fenoménem dnešní doby. S tímto jevem se sice v moderních dějinách setkáváme již v období 2. světové války, ale fanatismus současných islamistických teroristů dává tomuto jevu zcela nový rozměr. Bylo by ovšem zavádějící poukazovat pouze na islám, neboť tento fenomén se projevuje i u jiných náboženských fundamentalistů a kultur. Přesto musíme konstatovat, že je dnes tato taktika boje využívána především islámskými fundamentalisty. Hlavním znakem úspěšně provedeného útoku sebevražedného teroristy je nesení poselství dané teroristické organizace, což je spojeno se smrtí atentátníka. S tím souvisí i další faktory, jež tento jev provázejí. Cílem práce bude zmapování sociálních a kulturních aspektů, které se svým způsobem na formování osobnosti sebevražedného útočníka podílejí a které sociokulturní pozadí sebevražedné mise tvoří. Důležité bude zachytit ty faktory, které mají v procesu přípravy, utváření a realizace rozhodující vliv na úspěch sebevražedného útoku. Samozřejmě, že sociokulturní faktory nejsou jedinými, které ovlivňují sebevražedné útoky, ale většina odborníků se domnívá, že patří mezi rozhodující. Při zkoumání sebevražedného terorismu se však mohou uplatnit i jiné vědní obory, které mohou vhodně přispět k objasnění této aktuální a brutální bezpečnostní hrozby.

Do současnosti bylo o terorismu napsáno množství odborných textů. Jejich autoři nahlízejí na tuto problematiku z nejrůznějších pohledů. A některé jsou více či méně subjektivně zabarveny. Pro zachování objektivity při posuzování sebevražedného terorismu je tudíž zapotřebí prostudování většího množství těchto zdrojů. Při vypracování této práce byly využity publikace a prameny, které se na fenomén sebevražedného terorismu výslovně zaměřují, ale i ty, které zkoumají terorismus jako celek.

V práci se budeme především zabývat snahou odborníků o univerzální definici pojmu „terorismus“. Dále si nastíníme členění terorismu a zdůrazníme specifika sebevražedného terorismu. Při analýze sociokulturního kontextu si mimo jiné ukážeme přizpůsobování teroristických organizací moderním technologiím a jejich následné využití. V neposlední řadě budou ukázána i současná opatření, která jsou ve světě, v Evropské unii i v České republice v boji proti terorismu přijímána.

1 TERORISMUS A SEBEVRAŽEDNÝ TERORISMUS

1.1 Minimální definice terorismu

Hlavním cílem terorismu „(z *lat. terror – strach, hrůza, hrozba*)“ je především šíření strachu zejména v řadách civilistů. Pokud se pod drobnohledem podíváme na slovo terorismus a na působení jednotlivých teroristických organizací, můžeme stanovit definici terorismu jako taktiku boje slabých proti silným. V literatuře i jinde najdeme nepřeborné množství definic terorismu. Každá z nich má své specifikum. Pokud nebude dosaženo obecnější shody při samotném definování terorismu, bude velmi obtížné vymezit i jeho jednotlivé formy, ať už v podobě individuálního, skupinového, nebo sebevražedného terorismu.¹ Na akademické půdě může být vědcům přínosem jejich odstup, který jim napomáhá vytvořit si potřebný nadhled a analyzovat dosavadní stav zkoumání terorismu. Akademičtí pracovníci se dostali po létech analýz a debat velmi blízko k jednotnému stanovisku. Z již existujícího množství definic byla autorem vybrána tato: „Terorismus je způsob vytváření strachu opakovaným násilím, které je prováděno organizacemi nebo jednotlivci ze zločinných či politických příčin. Avšak oběti teroristů nejsou přímými terči teroru. Tyto oběti, které se právě staly cílem, bývají obvykle zvoleny náhodou nebo vytipovány záměrně.“ I když je tato definice poměrně kostrbatá, lze do ní zahrnout všechny v současnosti akceptované vlastnosti terorismu. Poněkud rozvláčné stanovisko akademiků nezapadá příliš do konceptu jeho použití vládami jednotlivých států. Ty požadují především krátkou a věcnou definici pro odlišení terorismu od řadového kriminálního činu. Mezi první země, které se o to samostatně pokusily, patří Velká Británie. Později vznikla evropská definice TREVI („*TREVI = mezinárodní terorismus, radikalismus, extremismus a násilí*“²), kde je terorismus charakterizován jako „*použití násilí nebo vyhrožování použitím násilí soudržnou skupinou násilnických osob (nikoli vojáků za války) za účelem dosažení politických zisků*“. Tato definice také vychází z britského pojetí. V USA nikdy nezazněla oficiální definice pojmu „terorismus“, avšak některé vládní organizace vydaly svoje interpretace. Postupem času se tato neoficiální stanoviska měnila. Armáda USA se pokusila vymezit tento fenomén v roce 1983 následovně: „*Promyšlené použití násilí*

¹ DANICS, Š. *Politologické problémy světové politiky III*. 2. vyd. Praha, Policejní akademie České republiky, 2009, s. 85.

² *TREVI (Terrorisme, Radicalisme, Extrémisme, Violence Internationale)* [online]. Praha : Vláda České republiky, 2010 [cit. 2010-09-25]. Dostupný z WWW: <<http://www.euroskop.cz/291/sekce/t-u/>>.

nebo hrozby násilím za účelem zisku politické nebo ideologické povahy, prováděné prostřednictvím zastrašování, násilného donucování nebo vzbuzování obav.“ FBI použila téhož roku definici „nezákonné použití síly nebo násilí proti osobám nebo majetku, k zastrašení nebo násilnému donucení vlády, civilní populace či jakékoliv další cílové skupiny, za účelem prosazení politických a sociálních cílů.“ O rok později sestavilo nejuznávanější definici ministerstvo zahraničních věcí USA: „Předem připravené, politicky motivované násilí, prováděné nadnárodními tajnými agenty či organizacemi na nebojujících terčích, s obvyklým cílem ovlivnit veřejnost.“ Velké množství definic pocházejících z USA naznačuje proměny stanovisek dle vývoje ve světě. V jednotlivých médiích se názory na vymezení pojmu „terorismus“ velmi rozcházejí. Jistou podobnost můžeme najít pouze v některých, ale rozhodně ne ve všech případech. V anketě, pořádané mezi 20 mediálními společnostmi západní Evropy, na otázku „Jaký druh (politického) násilí vaše médium obvykle označuje jako terorismus?“ odpovídali zástupci médií takto:³

Tab. 1: Výsledky ankety mezi zástupci médií⁴

Druh násilí	Procento editorů užívající označení terorismus
Braní rukojmí	80 %
Vražedné atentáty	75 %
Pumové útoky (bez rozdílů)	75 %
Únosy obětí	70 %
Únosy dopravních prostředků kvůli donucovacímu vyjednávání	70 %
Městské gerilové bojůvky	65%
Sabotáže	60 %
Mučení	45 %
Únosy dopravních prostředků za účelem útěku	35 %

³ SCHMID, A. P. Problémy s definováním terorismu. In *Světový terorismus : od starověku až po útok na USA*. 1. vyd. Praha, Svojtka & Co., 2001, s. 16-17.

⁴ SCHMID, A. P. Problémy s definováním terorismu. In *Světový terorismus : od starověku až po útok na USA*. 1. vyd. Praha, Svojtka & Co., 2001, s. 17.

Teroristé maximalizují užitek v tom případě, kdy se jim povede několik akcí v krátkém sledu. Při následných akcích vzniká mezi lidmi panika, hrůza a děs. Pokud se tak stane, dosáhli teroristé svého cíle. Někteří jedinci mohou přijít o racionální úsudek, stejně jako např. zajatci při vypršení lhůty splnění podmínek únosce. Teroristé většinou nevědí, na koho přesně bude útok veden, jejich cíle jsou stanoveny často až v okamžiku úderu. Zaměřují se na cílové skupiny tak, aby dosáhli co nejděsivějšího účinku.

Terorismus vyvolává paniku právě pro svoji náhlost a nečekanost, podněcuje neustálou úzkost u potenciálních příštích obětí. Dotčení účastníci jsou překvapeni, protože útok na ně nemá žádné logické opodstatnění. Bývají tak zneužití prostřednictvím jejich strachu o život a majetek. Lidé pak posuzují terorismus úplně jinak než ti, kteří se na něm jakoukoliv formou podílejí nebo ho schvalují. Teroristické organizace se všemi dostupnými prostředky snaží vyhýbat nálepce „teroristický“. Terorista se sám za teroristu neoznačí, a to z jednoho prostého důvodu: slovo terorismus má pro většinu lidí zcela jasně záporný význam. Přisoudíme-li někomu vizitku teroristy, prohlásíme ho tím za nemorálního člověka. Teroristé nepřipouštějí jakékoliv debaty o způsobu boje, který prosazují, připouští však názor, že vedou boj za své politické přesvědčení.⁵

Jak tedy stanovit ten nejuvýstižnější termín charakteristiky terorismu? SCHMID považuje za nejuvýstižnější ten, který schválí majorita zúčastněných stran. Složitá vědecká charakteristika jakéhokoliv pojmu bývá často příliš komplikovaná a pro běžnou potřebu nevyužitelná. V případě, že tedy celosvětová společnost uzná jednotnou charakteristiku terorismu, která říká, že „*Terorismus je ekvivalentem válečných zločinů v období míru.*“⁶, lze očekávat sjednocení pravidel pro jednotný postup vlád vůči teroristům.

Terorismus není v žádném případě specificky fenomén islámu. Fanatiky jako jsou sebevražední atentátníci, vrazi či revolucionáři nalezneme téměř ve všech kulturách. Islám je z pohledu obyčejných lidí zahalen rouškou tajemství. Tato víra také nemá žádného svrchovaného a všemi uznávaného reprezentanta, jako je tomu například v křesťanství u papeže či v buddhismu u dalajlamy. Díky tomu se mohou stát

⁵ DANICS, Š. *Politologické problémy světové politiky III*. 2. vyd. Praha, Policejní akademie České republiky, 2009, s. 85-92.

⁶ SCHMID, A. P. *Problémy s definováním terorismu*. In *Světový terorismus : od starověku až po útok na USA*. 1. vyd. Praha, Svojtka & Co., 2001, s. 20.

pro muslimy autoritou i osobností, na které západní nemuslimské společnosti pohlížejí více či méně negativně, mezi které patří Muammar Kaddáfí, Saddám Husajn či Usáma Bin Ládín. Paradoxně jsou lidé tzv. islámským terorismem tak zaujati, že opomíjejí teroristickou podstatu útoků v Severním Irsku, Čečenců v Rusku, židovských osadníků na Palestině v pásnu Gazy nebo četné oběti z řad muslimů v Pákistánu.⁷

1.2 Typologie terorismu

O obecnou kategorizaci terorismu se pokusilo mnoho odborníků, dodnes však nemáme žádný zásadní a konečný závěr. BREWER ho dělí podle čtyř hledisek:

1. ideologická příslušnost,
2. povaha cílů,
3. výběr cílů a pole působnosti,
4. historický vznik.⁸

Typy terorismu:

„Nacionalistický terorismus“

Lze prohlásit, že je poměrně mladý, oproti tomu však velmi urputný. Velkého rozkvětu doznal na počátku 19. století. V té době žilo v jednotlivých státech mnoho národnostních skupin. Některé z nich zatoužily po sebeurčení takovým způsobem, že začalo docházet k různým nacionalistickým a politicko-nacionalistickým nepokojům. Ve Velké Británii to byli hlavně irští nacionalisté, v Rakousko-Uhersku pak Češi, Slováci, Maďaři, Poláci či Italové. Nacionalismus se rozšířil velkou rychlostí i do zemí koloniální Afriky. Touha po sebeurčení, vlastní kultuře a vlastním jazyku může dohnat určitou skupinu lidí k použití všech možných prostředků, tedy i terorismu. Ty organizace, kterým není terorismus cizí, mají obvykle za cíl odstranění současné nevyhovující vlády, a to působením strachu a hrůzy. Tím je známá kupříkladu Irská republikánská armáda (IRA). Cílem jejích útoků se obvykle stávají členové bezpečnostních složek. Chtějí tak ovlivnit hlavně širokou veřejnost a získat ji pro svůj boj za sjednocení katolického Irska. Nacionalistický terorismus se orientuje na subjekty,

⁷ HÜBSCH, H. *Fanatictí bojovníci ve jménu Alláha : kořeny islámského teroru*. 1. vyd. Praha, Naše vojsko, 2002, s. 31-36.

⁸ BREWER, M. *Kategorie teroru*. In *Světový terorismus : od starověku až po útok na USA*. 1. vyd. Praha, Svojtka & Co., 2001, s. 184.

které jim kříží cestu. Nezřídka jsou vyhledávanými cíly státní budovy, vojáci a jejich základny. Přesto najdeme jeden veliký rozdíl mezi gerilou a terorismem: pro gerily je hlavním terčem vše, co je spojeno s vojenskými cíly, teroristé si vybírají za cíle hlavně civilní obyvatelstvo. Z toho vyplývá, že pokud nějaký národ usiluje o svou nezávislost, je zde riziko, že se může uchýlit i k teroristickým praktikám.⁹ Nacionalistický terorismus nečerpá svou motivaci ani tak z náboženství samého, jako spíš z představ a národnostně kulturních aspektů, které hodlá politicky emancipovat. Tito teroristé se cítí být k násilným akcím okolím přinuceni, jejich nezaujaté vnímání je potlačeno. Projevují nenávist k tomu, kdo obsadil jejich území, čímž jim byla vzata nezávislost. Hrdost národa je dle jejich mínění pošlapána. Náboženství jako takové může být pro ně často pouhou zástěrkou či alibismem. Z pohledu HÜBSCHÉ jako islámského duchovního pak interpretují náboženské myšlenky způsobem, který je vhodný pro jejich konání a již dále nezkoumají, zda je význam takových citací z hlediska víry správný.¹⁰

„Revoluční terorismus“

Revolucionáři uvádějí ve svých prohlášeních a programech společenské a politické změny. Jejich cílem je proto svržení legitimní vlády, aby mohli uskutečnit své plány. Téměř všechny odbojové organizace se uchylují k terorismu, protože se více zviditelní násilnou akcí než prohlášeními. U revolučního terorismu lze spatřit množství útoků, mezi něž spadají ty na předem důkladně zvolené cíle nebo ty zaměřené na civilní obyvatele. Některé vrstvy lidstva žijí v chudobě, jiné dokážou využít všech předností systému. Stoupenci revolučního terorismu touží po politické změně, pomocí které hodlají eliminovat tyto společenské rozdíly. Momentální systém zkrátka nesmí pokračovat. Teror však může být i zbraní opačné strany, která se hodlá udržet u moci. Záměr revolucionářů nebývá často naplněn v případě, že jedinými prostředky pro jeho uskutečnění jsou nástroje terorismu.¹¹

„Extremismus krajní pravice“

Obecně můžeme prohlásit, že teroristická činnost krajně pravicových extremistů se v globálním měřítku zvyšuje. Pravicový extremismus se opírá o čistotu rasy a národa.

⁹ GAL-OR, N. Nacionalistický terorismus. In *Světový terorismus : od starověku až po útok na USA*. 1. vyd. Praha, Svojtka & Co., 2001, s. 187-189.

¹⁰ HÜBSCH, H. *Fanatičtí bojovníci ve jménu Alláha : kořeny islámského teroru*. 1. vyd. Praha, Naše vojsko, 2002, s. 38-40.

¹¹ GAL-OR, N. Revoluční terorismus. In *Světový terorismus : od starověku až po útok na USA*. 1. vyd. Praha, Svojtka & Co., 2001, s. 190-192

Lze říci, že je zde umocňován vyhraněnými národnostními principy. Ovšem některé skupiny či jedinci páchající agresi jménem rasistických idejí nemusí mít žádné propojení s politickými skupinami. Vymezení pojmu krajní pravice proto není jednoduché, přesto dokážeme vytyčit její základní prvky. Principiálně jedním z hlavních rysů je domněnka dotyčné komunity o její nadřazenosti a výjimečnosti nad jinými, čímž je popírán princip rovnosti jako základu demokratické společnosti. Toto politické vizionářství je umocněno názorem, že k jeho dosažení jsou povoleny veškeré prostředky a tím se pro takovouto skupinu stává legální záležitost. Některá krajně pravicová uskupení se otevřeně hlásí k národnímu socialismu a tzv. Třetí říši, jiné zase upřednostňují korporativní model státního autoritarismu italského stříhu. Pravicoví extremisté se obávají svých nepřátel, domnívají se, že jsou pro ně velkou hrozbou a současně nejsou považováni za plnohodnotné lidi. Jako příklad nám poslouží Francie, kde jsou příslušníky organizace Národní fronta atakováni občané Alžíru francouzského původu. Terorismus krajní pravice má své vzory především v evropských fašistických a nacistických hnutích. Obě tato hnutí v minulosti podněcovala neklid nezákonnými prostředky, ale vlády se zmocnila víceméně ústavním způsobem. Úmyslem extremistickým skupin je především odstranění současného systému a následné ujmouti se moci. Na druhé straně stojí tzv. „reakční terorismus“. Je záležitostí těch vrstev, které chtějí naopak zachovat momentální politickou situaci. Tento typ terorismu je vlastní například obyvatelům Izraele, kteří žijí na území původní Palestiny. Ozbrojený lid může být dalším příkladem reakčního terorismu. Občané se domnívají, že stát selhal a je třeba vzít spravedlnost do svých rukou. Nemyslí si, že by prováděli něco v rozporu se zákonem. Neonacisté a neofašisté jsou vesměs „*proti přistěhovalcům, Židům, komunistům a homosexuálům*“. V současné Evropě najdeme spoustu obdobných ultrapravicových a populistických uskupení, která se za určitých podmínek radikalizují („*radikalizace = růst, stupňování nekompromisnosti, nesmiřitelnosti, krajnosti*“¹²). Do jisté míry se z nich mohou vyvinout revoluční teroristé. Z těchto struktur se potom formují zejména rasisté a antisemité, kteří neváhají při realizaci svých vizí použít násilí.¹³

¹² Radikalizace [online]. Ostrava : X-WEB publishing. 2006 [cit. 2010-11-19]. Dostupný z WWW: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/hledat?typ_hledani=prefix&cizi_slovo=radikalizace>.

¹³ BJORGO, T. Extremismus krajní pravice. In *Světový terorismus : od starověku až po útok na USA*. 1. vyd. Praha, Svojtka & Co., 2001, s. 193-195.

„Jednoúčelové teroristické skupiny“

Pro členy těchto skupin je charakteristická orientace na jednu záležitost, která potom vytváří potřebnou publicitu. Jsou přesvědčeni, že tato záležitost je natolik významná, že jim umožňuje použít i teroristické násilí. K útoku dochází většinou tehdy, kdy lze legální cestou docílit jen velmi malé či nepatrné změny. Protože organizace sleduje většinou právě tento jeden cíl, nedokáže často odhadnout celkový dopad svého konání. Do těchto skupin můžeme zařadit ekologické aktivisty, bojovníky proti potratům, za práva zvířat, atd. U antipotratových organizací nejsou výjimečné pumové útoky v nemocnicích či střelby na jejich zaměstnance. Za jednu z nejhorších v oblasti ekologie je považována americká „*Země především!*“, která se snaží ochránit planetu Zemi před nastupující globalizací. Zpočátku zcela nevýznamná propaganda se později zvrhla v oficiální boj. Pro ekologické skupiny jsou příznačné sabotáže, zakládání požárů a blokování přístupových silnic do lesů. Ekoteroristická uskupení bojující za práva zvířat útočí např. na psí útulky, kde se snaží osvobodit co nejvíce držených zvířat. Výjimkou nejsou ani ataky na laboratoře a vědecká zařízení.¹⁴

„Náboženský extremismus“

Provázání terorismu a náboženství není ničím, co by se již v historii neodehrálo. První známky náboženského terorismu jsou patrné již v dávné minulosti. „*Slovo zealot (fanatik) je odvozeno ze židovského označení pro sektu, která ve starověku bojovala proti nadvládě Římanů v dnešním Izraeli.*“ Zealot se obvykle vyřítil z davu a předvedl okolostojícím účelné představení v podobě útoku dýkou na římského vojáka či zrádce židovského národa. I dnes, stejně jako v minulosti, je takové zabíjení nejen pouhou vraždou, ale též vzkazem pro ostatní. V obecné rovině můžeme říci, že náboženský extremismus se vyvinul z víry, která postupem času vygradovala do extremistického proudu. Náboženští teroristé se přece jen od ostatních teroristických skupin odlišují tím, že je politické či společenské změny nechávají poměrně chladnými. Bojují prý proti současnému kabinetu, protože nesouhlasí s jeho působením ve sféře víry a etniky. V posledních desetiletích byla spousta teroristických organizací ovlivňována hlavně postavením vlastního národa, což považujeme za jistý odklon od nábožensky motivovaných činů, avšak víra s terorismem jdou spolu ruku v ruce již po staletí, a tak

¹⁴ DODGE, T. Jednoúčelové teroristické skupiny. In *Světový terorismus : od starověku až po útok na USA*. 1. vyd. Praha, Svojtka & Co., 2001, s. 196-197.

se nyní teroristické organizace znovu k víře navrací. Důvody pro své akce extremisté mohou najít takřka kdekoliv, příkaz útočit považují za daný jejich náboženstvím. „*Náboženský extremismus obsahuje prvek božího přikázání, který u světského terorismu chybí.*“ Náboženský a světský terorismus se také liší v tom, že světští teroristé zamýšlejí zapůsobit na své případné další příznivce, zároveň zastávají názor, že jimi páchané násilí je nutné pro jejich záměry. Naproti tomu náboženští extremisté užívají teror proti všem, kteří s nimi nemají společnou víru, a získávají užitek jen pro sympatizanty své víry. Žijí tak zcela mimo reálný svět, což je důvodem, proč užívají radikálnějších a rozsáhlejších metod teroru proti širší skupině populace. Pro svoji nevypočitatelnost představuje momentálně náboženský extremismus vyšší riziko než obecný terorismus. Nikdo neumí odhadnout, kdy se nějaká pokojná náboženská skupina rozhodne pro smrtící násilí.¹⁵ Dle HÜBSCH se pachatelé útoků ve jménu náboženství označují za vyvolené, kteří vykonávají vůli Boží nehledě na své soukromé potřeby. Považují se za mučedníky, mají v úmyslu zahubit hříšníky a ty, kteří nesdílejí jejich víru.¹⁶ Kromě vysloveně zfanatizovaných a rozrušených osob ale mezi nimi nalézáme i chladnokrevně uvažující jedince, u kterých se řádně provedená indoktrinace (*vnucování, naočkování určité ideologie; rafinované úsilí o její nekritické, slepé přijímání*¹⁷) vtělila do vědomí, že se svou obětí přiblíží Bohu a pomohou mu tak k vítězství. Za to je čeká ráj a jeho potěšení.

Srovnání vnitrostátního a globálního terorismu

Jak název napovídá, můžeme teroristická uskupení rozdělit na ta, jež působí výhradně v domácím prostředí (aktivisté bojující proti přerušení těhotenství, za práva zvířat, apod.), a na ta, která se zaměřují na teror globální. Přesto má většina teroristických organizací alespoň dílem celosvětový charakter. Globalizaci terorismu zapříčinily tři hlavní okolnosti:

1. mnoho národů, které bojovaly za svou samostatnost, bylo podporováno jinými státy,

¹⁵ HOFFMAN, B. Náboženský extremismus. In *Světový terorismus : od starověku až po útok na USA*. 1. vyd. Praha, Svojtka & Co., 2001, s. 206-208.

¹⁶ HÜBSCH, H. *Fanatičtí bojovníci ve jménu Alláha : kořeny islámského teroru*. 1. vyd. Praha, Naše vojsko, 2002, s. 37-38.

¹⁷ Indoktrinace. In KLIMEŠ, L. *Slovník cizích slov*. 6. vyd. Praha, SPN – pedagogické nakladatelství, 1998, s. 307.

2. studená válka – státy Západu i Východu byly oporou organizacím, jež vždy jedna strana považovala za utlačovanou skupinu, druhá za teroristy a naopak,
3. počátek existence státu Izrael na území s převážně arabským obyvatelstvem.

Pokud jsou mezi příznivce teroristů zapojeny i jiné státy, jedná se zde pak o „skrytou ochranu“, podporu peněžními dary, dále lobby na nejvyšších místech a další praktiky. S touto podporou teroristé mohou snadno pořídit výzbroj a výstroj. Pro spoustu zemí je podpora terorismu cestou, jak zdárně prosadit své mezinárodní zájmy. Teroristické akce jsou tedy velmi často globální záležitostí.¹⁸ Kromě toho Al-Kaida má údajně své základny, resp. buňky v 60 zemích světa, a proto je odborníky považována za globální teroristickou organizaci.

„Státní versus nestátní terorismus“

Na první pohled není poznat, zda jde o terorismus státní či nestátní, zvolené metody mohou být totiž naprosto stejné. Pokud je však terorismus užit ve veřejném sektoru, nazýváme ho státním terorismem. Buď používá teroristické praktiky vláda sama, nebo využije najaté prostředníky. Známe tři běžné varianty státního terorismu:

1. vláda terorizuje svůj vlastní lid, aby si nadále udržela moc a vliv,
2. vládnoucí garnitura řídí či usměrňuje teroristy na svém území nebo v jiných zemích, aby posílila nebo destabilizovala politickou moc,
3. vláda poskytuje teroristickým skupinám finanční prostředky, zbraně, výcvik, atd.

Stát uplatňuje teror na všechnen svůj lid, případně si vybírá určitou část obyvatelstva. I sebemenší vlna protestu je okamžitě utlumována. GAL-OR jako vzorovou ukázkou státního teroru předkládá Stalinovský režim či akce proti Kurdům v Iráku za éry Saddáma Husajna.¹⁹ K materiální podpoře teroristů se vláda uchyluje v momentě, kdy je napojena na organizaci působící v zahraničí. Stát není zapojen do terorismu v přímé linii, podpora je zamaskována ve formě zbraní, finančních prostředků, technologií apod. Pro stát je velikým pozitivem dostupnost všech potřebných zdrojů pro terorismus, neboť je úplnou autoritou, což mu poskytuje vůči

¹⁸ GAL-OR, N. Domácí versus mezinárodní terorismus. In *Světový terorismus : od starověku až po útok na USA*. 1. vyd. Praha, Svojtka & Co., 2001, s. 198-201.

¹⁹ GAL-OR, N. Státní versus nestátní terorismus. In *Světový terorismus : od starověku až po útok na USA*. 1. vyd. Praha, Svojtka & Co., 2001, s. 202.

jiným typům terorismu velkou výhodou. Na druhé straně se stát nemůže se svými protivníky otevřeně konfrontovat, kdežto subverzivní teroristé ano.

„Městský versus venkovský terorismus“

Mezi těmito typy terorismu je propastný rozdíl. I když bude na venkově i ve městě působit jedna jediná organizace, bude v každém místě užívat zcela odlišné principy útoků. Teroristé útočící v prostředí města musí počítat s dnes téměř všudypřítomnými bezpečnostními složkami. Pro úspěch akce ve městě je nutno, aby teroristé zaútočili cíleně a poté se bez odkladu ztratili ze scény. Dobře uskutečněný úder zařídí teroristům po dlouhý čas pozornost médií. Větší svobodu konání nacházejí teroristické organizace mimo město, kde také mohou pokrýt rozsáhlejší teritorium. Organizace působící ve městech nemohou zvítězit klasickým válečným konfliktem, sledují tedy tři faktory:

1. snaží se ukázat obyvatelstvu nemohoucnost vládnoucího kabinetu,
2. kabinet zároveň provokují k reakci, čímž usilují o ztrátu jeho popularity,
3. útoky mohou být tak masivní, že stát následně přehodnotí svá stanoviska a přistoupí na některé požadavky teroristů.

Strategie venkovských teroristů spočívá v použití velkých ozbrojených útvarů. Pokud na venkovské teroristy udeří armáda, jsou schopny odolávat útokům, případně se stáhnout. Svou činnost pak obnovují na jiném místě. Teroristé pohybující se ve městech se neintegrují do rozsáhlých celků. Sdružují se v malých uskupeních, kde je na jinou buňku napojena pouze určitá osoba. Tato uskupení poměrně dlouhou dobu navenek nevyvíjejí žádnou aktivitu. Vyvarují se setkání s ozbrojenými složkami státu. V případě útoku v zalidněných ulicích a nákupních centrech však nemají tyto složky šanci efektivně proti teroristům zasáhnout. Bezpečnostní síly musí zakročit proti všem druhům terorismu s přihlédnutím k jejich charakteru. Vůči městským teroristům mohou tyto složky použít jen málo účinných nástrojů tak, aby ubránily všechna strategická místa ve městě, proto se nejčastěji infiltrují pomocí svých agentů mezi jejich členy.²⁰

Specialisté na terorismus varují před zcela novým druhem uspořádání teroristických skupin. Jejich řízení je rozděleno do menších organizačních jednotek.

²⁰ TITTMAR, H. Městský versus venkovský terorismus In *Světový terorismus : od starověku až po útok na USA*. 1. vyd. Praha, Svojtka & Co., 2001, s. 204-205.

Malé organizace mohou být aktivní i po zničení samotného vedení, které pro ně má spíše formální a nevýznamnou roli. Organizace či jedinci spolupracují a komunikují tak, že likvidace jedné skupiny nevede k zániku organizace jako celku. Zlikvidovaná skupina je bez prodlení nahrazena novou. Buňka tedy sice přijde o své zázemí, nijak významně ji to ale neomezí v pokračující činnosti. Velká hrozba se rýsuje v souvislosti s islámskými teroristy a zbraněmi hromadného ničení. Podle odborníků jsou momentálně pro teroristy ve srovnání s jadernými zbraněmi mnohem zajímavější chemické a biologické prostředky. U nich totiž odpadají technologické problémy a jsou též finančně méně náročné. Použití těchto neobvyklých zbraní je znalci klasifikováno jako „*nový druh terorismu*“. Dříve bylo snahou teroristů, aby jejich útokům přihlíželo co největší množství svědků, dnes je jejich hlavním cílem maximální počet obětí.²¹

1.3 Specifičnost sebevražedného terorismu

Sebevražedný terorismus se poprvé v novodobých dějinách objevil v období 2. světové války. Na vlastní kůži to pocítili příslušníci Spojených sil v Tichém oceánu. Letadlo plné výbušnin poškodí loď daleko víc svým dopadem než pouhým ostřelováním. Japonci se k této taktice uchýlili zcela úmyslně. Tzv. „*kamikadze*“ měla spoustu předností, jednou z nich bylo, že letadlo mohli pilotovat i začátečníci bez zkušeností. Tímto způsobem japonská strana svého protivníka velmi demoralizovala. Se sebevražednými útoky se znovu setkáváme v 70. letech 20. století. Staly se praktikou hlavně náboženských teroristů. S postupem času se sebevražedné atentáty vyvinuly v cílenou taktiku. Teroristé z hnutí Hizballáh (libanonská šíitská militaristická a politická organizace) a Hamás přijali tento způsob boje za vlastní a nadále ho využívají hlavně proti Izraeli. Na myšlenkovém vývoji Hizballáhu se významně podílel ajatolláh Chomejní, ústřední duchovní pocházející z Íránu. „*Podal přehodnocující výklad šíitského kultu mučednictví. Islám zakazuje sebevraždu, ale smrt ve svaté válce zaručuje pravověrným místo v nebi.*“²² Úkaz, jakým bezesporu sebevražedný terorismus je, nemůžeme zobecňovat a vztahovat jen k islámské společnosti. I přes skutečnost, že jsou sebevražedné útoky aktuálně západním světem vnímány jako ryze islámské. Faktem ale zůstává, že tato strategie je stoupenci islámu upřednostňována před jinou formou ozbrojeného boje. Progresivní technologický

²¹ DANICS, Š. *Extremismus : hrozba demokracie*. 1. vyd. Praha, Police History, 2002, s. 100 – 104.

²² DODGE, T. Sebevražedné pumové atentáty. In *Světový terorismus : od starověku až po útok na USA*. 1. vyd. Praha, Svojtka & Co., 2001, s. 251.

vzestup otevírá jevu, jako je námi posuzovaný sebevražedný terorismus, zcela odlišnou dimenzi. Vojenský, letecký, či automobilový průmysl nabídl teroristům k dispozici nepřeborné množství prostředků, které lze velmi snadno zneužít a uplatnit pro teroristické účely. Na strategii sebevražedných útoků narážíme v souvislosti s občanskou válkou vedenou Libanonci v 80. letech. Tento konflikt zaznamenal kvanta vysoce účinných sebevražedných útoků. Jako vzor si jej následně osvojili i „*Tygrí osvobození tamilského Ílamu (LTTE - hnutí bojující za nezávislost severního území Srí Lanky)*“²³. Sebevražedný terorismus měl své místo i ve vojenském konfliktu mezi Íránem a Irákem. My se však budeme zabývat sebevražedným terorismem především v sociokulturní rovině. Zásadním a nevyhnutelným činitelem pro organizace, které sebevražedný terorismus jako svou strategii využívají, je představa obětování se jako mučedník. Ta se stává výrazným pomocníkem v myšlení osob, jež chtějí uvědoměle vykonat sebevražedný útok nebo se pouze účastnit jeho plánování. Koncepce mučednické smrti („*istišhád*“) má opačný význam k odbornému výrazu pro sebevraždu „*intihár*“. V poslední době se vedou velké diskuse, zda označit sebevražedné útoky jako *istišhád* nebo spíše jako *intihár*. Jedním z kritérií posuzování je rozlišení mezi tím, zda se jednalo o sebevraždu, jež je provedena z pocitu frustrace, slabosti či absence víry, nebo sebeobětování, které je zcela jistě výsledkem silného náboženského přesvědčení, indoktrinace a radikalizace věřících. V řadách těch, jež sebevražedné útoky páchají, není sebevražda chápána jako negativní, ale je považována za vrcholný projev mučednictví. Takto zemřelý je označován jako „*šahíd*“ (mučedník) a dostává se mu velkého uznání. Rysy významu termínu *šahíd* jsou však obsáhlejší. Šahídem může být po svém skonu prohlášena i významná osobnost islámu, dospělý nebo dítě, kteří zemřeli při nějaké tragické události. Muslim, jenž se obětoval ve jménu své víry ve vojenském konfliktu mimo svůj domov, je označován jako „*aš-šahíd al-kámil (dokonalý mučedník)*“. Smrt, v tomto případě mučednická, je tedy výsledkem nezlomné a neochvějné náboženské víry. Tady však sklouzáváme do problému, že pachatel nemusí být vždy na svoji smrt připraven. Cílem tedy může být zabít, nikoli však obětovat se. Z tohoto úhlu pohledu není možno vystihnout podstatu jevu sebevražedného terorismu, jelikož smrt není pachatelem vědomě chtěná.²⁴

²³ GUNARATNA, R. Teror Tamilských tygrů na Srí Lance. In *Světový terorismus : od starověku až po útok na USA*. 1. vyd. Praha, Svojtka & Co., 2001, s. 428

²⁴ RADĚJ, T. Kult mučedníka (šahíd) v islámu a sebevražedný terorismus. In SOULEIMANOV, E., et al. *Terorismus : válka proti státu*. 1. vyd., Praha, Eurolex Bohemia, 2006, s. 250-253.

Aby vymezení termínu „sebevražedný terorismus“ co nejvíce splňovalo hledané aspekty, měl by si být útočník vědom dvou předpokladů – „ochoty zabít a ochoty zemřít“.²⁵

Označení „šahíd“ bylo vždy užíváno hlavně šíitskou větví islámu, která je mezi muslimy menšinou, vyznává ji jen asi desetina všech muslimů. Šíité v období válek apelovali na své příznivce, aby se ochotně vzdali svého pozemského života ve prospěch své víry a zároveň zahubili i množství nevěřících či protivníků své víry. Sunnité – majoritní islámská větev – dříve nikdy vysloveně na mučednické smrti netrvali, ani to však není překážkou některým skupinám, aby se v současnosti o kult mučednictví neopírali. MÜLLER soudí, že rozdíly mezi těmito větvemi nejsou již pevně stanovené a obě tak využívají z teologie té druhé právě to, co je pro ně momentálně výhodné. Předpokladem všech akcí je přitom prolitá krev. Jako názorný příklad vzývání kultu šahídů uvádí Müller fontánu v Teheránu věnovanou právě těmto mučedníkům, ze které dříve dokonce tryskala voda barvy krve.²⁶

Současní šahídi se dají rozdělit podle svých původů. Jedni pocházejí z nemajetných poměrů, kde právě jejich kořeny hrají klíčovou roli v rozhodnutí obětovat svůj život pro islám a dosáhnout tak konečně rajskeho bohatství. Nemalý podíl na tomto rozhodnutí má i skutečnost, že těmto osobám chybí zpětná vazba na komunitu, která v dřívějších dobách své členy chránila a zajišťovala. Jakákoliv křivda, již osobně či ve svém okolí pocítí, pak jejich odhodlání k sebevražednému útoku jen podpoří. Pokud se podíváme kupříkladu na desetiletí trvajícím konflikt Izraele a Palestiny, zaznamenáme, že teprve v posledních letech narůstá počet sebevražedných atentátů provedených mladými Palestinci. Jejich pocit frustrace pochází hlavně z blokády pásma Gazy a sankcí ze strany Izraele, kdy jsou omezovány základní potřeby Palestinců, např. dodávky jídla a vody, zatímco židovští usedlíci jsou všemožně podporováni a hájeni. Pro Palestince se staly denní zvyklostí osobní kontroly prováděné izraelskými vojáky, což téměř všichni vnímají jako veliké ponižování. Sebevražední atentátníci také kromě přímého boje proti Izraelcům svými útoky podřívají činnost nezávislé správy Palestiny, která dle jejich názoru své občany ani rozvoj demokracie v této oblasti nijak významně nepodporuje. Druhý typ šahídů se rekrutuje z řad utečenců na Západ. Zapojí se sice

²⁵ DANICS, Š., TUČEK, L. Ideový a sociokulturní kontext sebevražedného útoku : proliferace mučednické subkultury. *Vojenské rozhledy*. 2009, roč. 18, č. 2, s. 54.

²⁶ MÜLLER, Z. *Svaté války a civilizační tolerance*. 1. vyd. Praha, Academia, 2005, s. 45-46.

do místního stylu života, někteří z nich svou integraci ale nezvládají. Ač jim bylo západní společností poskytnuto mnohdy vysoké vzdělání, sami či pod vlivem své víry dochází k názoru, že je tento svět zkažený a utlačuje muslimskou komunitu nejen na svém území. To je i případ atentátníků na Světové obchodní centrum v roce 2001. Víra těchto šahídů je pak ventilem psychického strádání a stává se příčinou jejich radikalizace. Následuje vstup do fundamentalistických organizací a aktivní činnosti v rámci teroristických akcí.²⁷

HÜBSCH s jistotou tvrdí, že Korán zapovídá vraždu lidí, kteří jsou jiné víry, než je islám. Z videí a závětí či posledních písemných zpráv různých sebevraždných atentátníků máme často dojem, že se obětovali a při svém činu se drželi své víry. Z hlediska čistého islámu se dopustili hříchu. Z pohledu konvertovaného muslima a aktivního imáma (předříkavače páteční muslimské modlitby v mešitě) zastává Hübsch názor, že Korán důsledně sebevraždu zapovídá.²⁸ V poslední době časté rozebírání tématu islámského terorismu v médiích je ve většině případů chybné. Analýzy jednotlivých veršů Koránu místo posuzování textu jako celku vedou k nesprávnému a zjednodušenému podání významu myšlenek proroka Mohameda a k domněnce, že islám za určitých okolností sebevraždný terorismus schvaluje. To svědčí o nízké úrovni znalostí islámu těch, kdo své závěry veřejně publikují. Podněcují tak iracionální strach západních společností z islámu jako takového.

Obvyklým argumentem islamistů je to, že teroristické činy jsou pro jejich pachatele džihádem. V prohlášeních islámských mullů (duchovních) i v testamentech takzvaných džihádistů jsou pouze stále znovu a znovu omílány verše Koránu vytržené z kontextu. Formulace džihádu jako „svaté války“ je rovněž nesprávná – toto slovní spojení je islámu naprosto cizí, na rozdíl od bible, kde se tento výrok objevuje. Džihád má v Koránu pevně stanovené hranice, je popsán jako každodenní úsilí získat obživu, činit dobro, zastávat se práva či spravedlnosti a přirozeně se přiblížit Bohu. Pro věřící znamená boj proti vlastním špatným návykům a nedostatkům, chybám a proviněním. Mají tak následovat svůj vzor, proroka Mohameda, jehož jednání je pro muslima v míru i ve válce absolutním měřítkem. Provádění džihádu má pouze zajistit klid v islámských

²⁷ MÜLLER, Z. *Svaté války a civilizační tolerance*. 1. vyd. Praha, Academia, 2005, s. 46-48.

²⁸ HÜBSCH, H. *Fanatické bojovníci ve jménu Alláha : kořeny islámského teroru*. 1. vyd. Praha, Naše vojsko, 2002, s. 49.

zemích. Ti, kdo hodlají pomocí džihádu ostatní násilím nutit k muslimské víře, se tedy také z pohledu Koránu dopouštějí hříchu. Samotný islám rozlišuje tři druhy džihádu:

1. malý („*džihád saghir/asghar*“) je ochranou svobody vyznání, vlastního života nebo společenské svobody v případě naléhavé potřeby se zbraní v ruce; představuje pouze obranu, nikdy cíleně vedený útok,
2. střední („*džihád kabir*“) prosazuje šíření učení Koránu slovem a písmem,
3. velký („*džihád akbar*“) znamená úsilí proti sobě samému. Obnáší boj proti špatným návykům, hříšnému chování a nedostatku morálky, odbourávání egoismu, provozování nelegitimních sexuálních praktik, porušování zákonů. Představuje snahu říkat vždy pravdu, přemáhat negativní emoce, neužívat omamné a psychotropní látky a se svým životním partnerem jednat v dobrém.²⁹

Oproti Hübschovi uvádí MÜLLER druhy džihádu pouze dva – velký a malý. Uvádí, že pokud při malém džihádu přejdou muslimové z obrany do útoku, přestává být jejich boj džihádem.³⁰ Islám nemá bohužel jednoho nejvyššího představitele, který by stanovil stěžejní výklad Koránu, opačně ale můžeme tvrdit, že pak není pro všechny muslimy jakákoliv vydaná fatwa („nábožensko-právní nález, vydaný oprávněnou osobou, právním expertem, který sice neformuluje závazek pro všechny muslimy, poskytuje však právně významné argumenty ve prospěch určitého morálního hodnocení“³¹) závazná. Z pohledu věřícího muslima, který se chce od fundamentalistických příslušníků své víry distancovat, je možným východiskem citace těchto veršů Koránu: „Zabít jediného nevinného je jako zabít celé lidstvo.“ nebo „Bůh dává přednost inkoustu učence před krví mučedníka.“³²

„Yoram Schweitzer, jeden z předních odborníků na terorismus definuje sebevražedný teroristický útok jako politicky motivovaný násilný útok spáchaný sebe si uvědomujícím jednotlivcem, který aktivně a úmyslně způsobuje sebeodpálením svoji vlastní smrt, jakož i smrt jím vybraných cílů, přičemž pachatelova zajištěná smrt je

²⁹ HÜBSCH, H. *Fanatičtí bojovníci ve jménu Alláha : kořeny islámského teroru*. 1. vyd. Praha, Naše vojsko, 2002, s. 65-68.

³⁰ MÜLLER, Z. *Svaté války a civilizační tolerance*. 1. vyd. Praha, Academia, 2005, s. 36-40.

³¹ DANICS, Š., TUČEK, L. Ideový a sociokulturní kontext sebevražedného útoku : proliferace mučednické subkultury. In *Vojenské rozhledy*. 2009, roč. 18, č. 2, s. 64.

³² MÜLLER, Z. *Svaté války a civilizační tolerance*. 1. vyd. Praha, Academia, 2005, s. 39.

podmínkou úspěchu jeho mise.“ Tak můžeme obecně klasifikovat dnešní sebevražedné atentátníky. Zemřelý pachatel je nedílnou součástí zdaru akce. Jiná definice sebevražedného aktéra je „*osoba, jež jedná s cílem zabít umírajíc*“. U sebevražedného terorismu nacházíme tyto rysy:

1. není plánován útek útočníka z místa činu,
2. terorista si je zcela vědom nevyhnutelnosti své smrti,
3. útočník jedná s jednoznačným cílem.³³

³³ DANICS, Š. Feminizace a infantilizace sebevražedného terorismu. In *Bezpečnostné fórum 2010*. 1. vyd. Banská Bystrica, Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov Univerzita Mateja Bela, 2010, s. 104.

2 SOCIOKULTURNÍ KONTEXT SEBEVRAŽEDNÉHO TERORISMU

Pro analýzu sebevražedného terorismu je velice přínosný sociokulturní pohled, jenž zkoumá provázanost sociálních vazeb a jednotlivých kultur. Podstatné zůstává, abychom východisko nehledali jen zde, ale činili i srovnání dvou či více vědních oborů, aby rovnováha názorů zůstala zachována. Status dřívějšího sebevražedného atentátníka byl „*mladý, nezaměstnaný a sociálně frustrovaný svobodný muž*“. Tato všední představa je však již dávno překonána. Ze sociálního hlediska je charakter aktérů sebevražedných atentátníků velmi rozličný. Kandidáty nemusí být výlučně jen mladí lidé, nýbrž zcela různé věkové kategorie. Tento rozsáhlý výběr tak nabízí organizacím snadnou volbu toho pravého člověka pro jejich věc. Chování těch, kteří se pro sebevražedný útok rozhodnou, ať již z vnitřních pohnutek či pro jejich ideály, je navíc stimulováno patřičnými rituály, jako jsou indoktrinace a radikalizace. Tato skutečnost se tak stává komplikací v upuštění od původního úmyslu stát se sebevražedným mučedníkem. Mnohdy stojí za rozhodnutím individuálních útočníků pocit útlaku, ohrožení, ponížení, nespravedlnosti či ztráta hrdosti. Svoji úlohu jistě sehrává i představa zhrdinštění po uskutečnění teroristického aktu. Buňka, ke které mučedník patřil, pak poskytuje jeho rodině nebo komunitě finanční a materiální profit. Na příkladu motivů nacházíme celou řadu profilů sebevražedného terorismu. Při jejich průzkumu však znalci dospěli k úsudku, že nejde o žádné psychicky narušené jedince, ale o duševně zdravé osoby, které byly svou organizací dokonale motivovány a připraveny. Tuto teorii podpořila i analýza charakteru sebevražedných atentátníků, kteří se účastnili útoků 11. září 2001 v USA. Výzkum ukázal, že velké procento z nich pocházelo z takzvaných horních vrstev společnosti, dostalo se jim velmi vysokého vzdělání, často na Západě, se kterým by jistě nebyl problém dosáhnout nadějně kariéry. Celkově tak není možné vyřknout jednoznačný hodnotící soud charakteru sebevražedných atentátníků, ať už jsou jejich motivy osobní, ideologické, psychologické, kulturní nebo sociální. Často za nimi stojí kombinace více těchto faktorů. Nalezneme mezi nimi příslušníky všech společenských vrstev a věkových skupin, ženy a děti nevyjímaje.³⁴

³⁴ RADĚJ, T. Kult mučedníka (šáhida) v islámu a sebevražedný terorismus. In SOULEIMANOV, E., et al. *Terorismus : válka proti státu*. 1. vyd., Praha, Eurolex Bohemia, 2006, s. 257-258.

Ke zvýšení četnosti sebevražedných atentátů provedených ženami a dětmi, což odborníci nazývají feminizací („ovládnutí něčeho ženským živlem; početní převaha žen“³⁵) a infantizací („zděťštění pachatelů sebevražedných útoků“³⁶) sebevražedného terorismu, dochází teprve v posledních letech. Feminizace sebevražedných atentátů se dostává do centra pozornosti médií i odborné veřejnosti od počátku 21. století, kdy se začaly odehrávat jedny z prvních útoků páchané ženami. Velká mediální pozornost byla věnována takzvaným „černým vdovám“ z Čečenska. Sebevražedný terorismus páchaný těmito ženami je dle znalců méně fanatický z hlediska víry. Hlavní motivací atentátnic je krevní msta, vycházející z dávných tradic zemí na Kavkaze. I když dle nich nejsou ženy výslovně vykonáním msty pověřeny, jejich současná teroristická aktivita vychází z vývoje událostí, kdy národ přicházel v bojích o velké množství mužů. Ženy byly nuceny postarat se o svou rodinu, tudíž zcela automaticky přijaly i roli mstitelky. V tom jim navíc pomáhala i jejich výchova, která je v bývalém Sovětském svazu vedla k větší samostatnosti více, než například v zemích islámské víry. Tyto „šahídky“ (sebevražedné mučednice) na sebe v masovější míře upozornily akcí v říjnu 2002, kdy byly členkami komanda, které drželo po několik dní rukojmí v moskevském divadle Dubrovka. V dalším roce pak jiné „černé vdovy“ podnikly mnoho útoků nejen v hlavním městě Ruské federace. V roce 2004 se také dvě ženy zúčastnily tragického útoku na školu v Beslanu v Severní Osetii. Aktivní činnost čečenských atentátnic pokračovala i nadále, přestože se údajně povedlo několik z nich zatknout a po jejich následném výslechu na základě získaných informací téměř celý oddíl „černých vdov“ zlikvidovat.³⁷

Kdo jsou tyto ženy, které se nerozpakují upevnit si na tělo svazky výbušnin a odpálit se v metru, na rockovém koncertě či v davu lidí na náměstí? Dle informací ruských bezpečnostních sil jsou to příbuzné (sestry, manželky, snoubenky, sestřenice) obětí rusko-čečenských bojů ve věku mezi 15 – 40 lety, jejichž motivací je krevní msta, i když někteří odborníci zastávají názor, že mohou být rovněž nadopované a vydírané. Jen velmi malé procento atentátnic z Kavkazu tvoří ženy, které se dopustily cizoložství.

³⁵ Feminizace. In KLIMEŠ, L. *Slovník cizích slov*. 6. vyd. Praha, SPN – pedagogické nakladatelství, 1998, s. 184.

³⁶ DANICS, Š. Feminizace a infantizace sebevražedného terorismu. In *Bezpečnostné fórum 2010*. 1. vyd. Banská Bystrica, Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov Univerzita Mateja Bela, 2010, s. 105.

³⁷ *Černé vdovy – čečenská hrozba pro Rusko* [online]. Praha : ČT24, 2010 [cit. 2010-11-06]. Dostupný z WWW: <<http://www.ct24.cz/svet/85342-cerne-vdovy-cecenska-hrozba-pro-rusko/>>.

Sebeobětování má pak jejich hřích v očích rodiny a veřejnosti napravit. Ruské tajné služby se vyjádřily, že jsou atentátnice v Čečensku dokonce připravovány ve zvláštním výcvikovém kempu; kromě těch čečenských jsou do něj přijímány i ženy z Dagestánu, Turecka či Ázerbájdžánu. V rámci „výcviku“ bývají zdrogovány a znásilňovány, takže smrt v sebevražedné akci je pro ně představou jediného východiska z beznadějně situace. Média Čečensko sledující nikdy tuto informaci nepotvrdila, ani nevyvrátila. Podle posledních zpráv ruských expertů éra žen jako sebevražedných atentátnic upadá, namísto nich jsou prý nadále podrobovány výcviku malé děti.³⁸

Asi nejproslulejšími sebevražednými atentátnicemi jsou dle FINGERLANDA v současnosti ty z Palestiny, označované jako „Armáda růží“. S jejich pojmenováním v arabštině „*šahída*“ přišel jako první Jásir Arafat, který jej vytvořil z označení mužského útočnicka „*šahíd*“.³⁹ Jedna z prvních palestinských atentátnic – Wafá Idrisová – pracovala jako dobrovolnice pro zdravotní organizaci Červený půlměsíc. Při své práci byla neustále konfrontována s realitou bojů Palestinců s izraelskými vojáky. Když se jí navíc zřekl manžel poté, co ji lékaři prohlásili za neplodnou, stala se pro islámský svět zostuzenou a téměř bezcennou. 27. ledna 2002, jen několik hodin poté, kdy Jásir Arafat před tisícem shromážděných Palestinek pronesl zásadní větu: „*Vy jste moje armáda růží, která rozdrtí izraelské tanky.*“⁴⁰, spáchala v jednom nákupním centru v Jeruzalémě svůj sebevražedný atentát. Následně byla svým národem oslavována jako mučednice, dostala se až do učebnic a dodnes je malým Palestinkám předkládána jako vzor správné muslimky. V příštích letech ji následovalo mnoho palestinských žen, a přestože desítky z nich izraelské bezpečnostní síly po neúspěšných akcích zatkly a dokonce pro ně zřídily speciální vězení, jsou pro sebevražedné akce dle prohlášení hlav hnutí Fatah (organizace bojující za práva Palestinců) připraveny další dobrovolnice.

Ženy byly používány jako sebevražedné útočnice také Kurdskou stranou pracujících (PKK) v Turecku, severoirskou IRA nebo Tamilskými tygry na Srí Lance. Jejich nasazování do akcí však vzrostlo s rozšířením islámského fundamentalismu.

³⁸ PROCHÁZKOVÁ, P. *Černé vdovy neboli šahídky : atentátnice vykonávají krevní mstu* [online]. Praha : MAFRA, 2010 [cit. 2010-11-06]. Dostupný z WWW: <http://www.lidovky.cz/cerne-vdovy-neboli-sahidky-atentatnice-vykonavaji-krevni-mstu-pvm-/ln_zahranici.asp?c=A100330_164232_ln_zahranici_mtr>.

³⁹ FINGERLAND, J. *Sebevražedné atentátnice : co je motivuje a proč jich stále přibývá?* [online]. Praha : Ženy a média, 2007 [cit. 2010-11-06]. Dostupný z WWW: <http://www.zenyamedia.estranky.cz/clanky/zeny-a-islam/proc-roste-pocet-islamskych-atentatnic_>.

⁴⁰ VICTOROVÁ, B. *Armáda růží : cesta do mučednického ráje*. 1. vyd. Praha, Ikar, 2006, s. 28.

FINGERLAND tvrdí, že pro atentátnice jsou důležitými podněty k sebeobětování stejné okolnosti jako pro muže – frustrace ze současné situace, vyhlídek na temnou budoucnost, násilné úmrtí člena rodiny, neléčitelná nemoc, hanba, která padla na rodinu a je třeba ji očistit.⁴¹ Čistě ze ženského pohledu jsou to pak traumata ze zohavení, rozvodu, neplodnosti, případně zajištění dětí. Ženy jsou často k sebeobětování donuceny znásilňováním, bitím a drogami. Impulsem pro ně bývá poddanost rodině – hlavně její mužské části – a motiv pomsty za smrt některého z jejích mužských členů. Ženy odhodlané k sebevražednému útoku jednájí z pohledu psychologa proti „ženským instinktům“. Většina žen a matek totiž nebývá schopna ublížit jiným ženám a dětem. I to je znak úspěšnosti jejich indoktrinace. Z pohledu islámu nebyla již v dávné minulosti účast žen v bojích muslimů ničím zvláštním. Aiša, žena proroka Mohameda, dokonce v jedné bitvě velela. Postupem času a vývojem islámu se role žen omezila na péči o muže, děti a domácnost. Odkaz muslimských žen – bojovnic – se tak vrací teprve nyní jako součást islámského fundamentalismu. Schvalování ženy jako sebevražedného atentátníka přesto pro žádného muslima není známkou toho, že by se role žen v islámu měla v budoucnu nějak rapidně změnit. YORAM SCHWEITZER přesto usuzuje, že se jejich postavení přeci jen v budoucnu uvolní, jejich participace na činnosti teroristických skupin má za následek nárůst ženského sebeuvědomění.⁴² Sebevražedným útokům, ať už ženami úspěšně či neúspěšně provedeným, je v médiích věnována podstatně větší pozornost, což jejich mateřská organizace zpětně dokáže využít pro své zviditelnění a nábor dalších dobrovolnic. Není jednoduché stanovit postup, jak zakročit proti ženským a dětským sebevražedným útočnickům. Je také otázkou, zda má být za sebevražedného atentátníka považován mentálně postižený jedinec, jehož nálože byly odpáleny někým jiným na dálku. Tato taktika je odpovědí teroristických skupin na nové vládní postupy k zajištění vyšší bezpečnosti společnosti. Teroristům jde v těchto případech především o násobení účinku strachu a jeho využití k podpoře a realizaci jejich požadavků.

Jako názorný příklad infantizace sebevražedného terorismu můžeme uvést děti z Palestiny. Jim je již od školních let tvrzeno, jak je pro ně mučednictví výhodné. Učí

⁴¹ FINGERLAND, J. *Sebevražedné atentátnice : co je motivuje a proč jich stále přibývá?* [online]. Praha : Ženy a média, 2007 [cit. 2010-11-06]. Dostupný z WWW: <http://www.zenyamedia.estranky.cz/clanky/zeny-a-islam/proc-roste-pocet-islamskych-atentatnic_>.

⁴² FINGERLAND, J. *Sebevražedné atentátnice : co je motivuje a proč jich stále přibývá?* [online]. Praha : Ženy a média, 2007 [cit. 2010-11-06]. Dostupný z WWW: <http://www.zenyamedia.estranky.cz/clanky/zeny-a-islam/proc-roste-pocet-islamskych-atentatnic_>.

se, že do ráje vede 7 schodů – první z nich je zabití jednoho Izraelce, dalších šest pak mohou přeskočit spácháním sebevražedného útoku. Přestože tyto děti nejsou zatím tolik vyspělé, aby měly svůj vlastní názor na bytí, jejich touhou se stává mučednictví. Je vidět, že pro Palestince je smrt při sebevražedném útoku na žebříčku priorit na vyšší příčce než jiné hodnoty. Z pohledu odborníků děti vidí příklad v dospělých, nemůžeme se tedy divit, že teroristické organizace mají stále dostatek stoupců a dobrovolníků pro sebevražedné akce. Navíc indoktrinace dětí se nezdráhá upravovat pohádky a hry, kde zlo vždy představují Izraelci.

Máme chápat náboženský terorismus jako zastrašující akt nebo je to jen sebeobrana? Jedná se o politiku a náboženství, které je zneužíváno jako zástěrka? Hlavním tématem zkoumání se stává „*kulturní kontext*“, teroristé mohou vnímat, že kultura, k níž se hlásí, je nějakým způsobem pošlapána nebo jinak pošpiněna. Nemůžeme jednoznačně prohlásit, že víra plodí zlo. Pokud však dojde k jisté konstelaci „*politických a sociokulturních okolností*“, může se tak stát. Abychom správně pochopili sociokulturní kontext sebevražedného terorismu, musíme se ptát, z jakých důvodů rozkvétá náboženský terorismus právě dnes. Neposuzujeme jen sebevražedné atentátníky, jsou zde i lidé, kteří pořádají jejich nábor, výcvik, organizace, které je ekonomicky podporují a hájí jejich násilné jednání. Výzkum ukazuje, že náboženství a terorismus jdou ruku v ruce. Každé náboženství používalo pro dosažení svých cílů v určitém období násilí. Oproti tomu jsou sebevražedné akce často spojovány s náboženskými rituály. Veřejné představení, jímž teroristický útok bezesporu je, má tedy své očitě i následné diváky, kteří si na základě svého zážitku vytvářejí názor. Místo útoku bývá velmi pečlivě zvoleno. Příkladem jsou „dvojčata“ Světového obchodního centra v New Yorku a budova Pentagonu ve Washingtonu v roce 2001. Na světě je totiž denně zabito takové množství lidí, že se tím média už ani pořádně nezabývají.⁴³ Vyvolání paniky a strachu je hlavním principem terorismu. V případě, že jsou náboženství a jeho minulost uctívány více než klasické zákony, vlády legálně podporují terorismus a určitá část populace se cítí utlačována, získávají sebevražední atentátníci potřebnou podporu. Podstatnou roli může sehrát jedinec ve vztahu k organizaci. Verbování nových členů musí vycházet z výslovně daných pravidel. Za rozhodujícími prvky náboru nacházíme víru, stav porušené psychické a citové rovnováhy jedince,

⁴³ DANICS, Š., TUČEK, L. Ideový a sociokulturní kontext sebevražedného útoku : proliferace mučednické subkultury. *Vojenské rozhledy*. 2009, roč. 18, č. 2, s. 59.

sociální aspekty a finanční profit. Je nutno zdůraznit, že skupiny teroristů takzvané mučedníky nepředělávají, jen je usměrňují a fanatizují. Pro určitou část populace mají sebevražední atentátníci velikou cenu. Teroristické skupiny, jež atentátníky vychovávají, jsou svými přívrženci uznávány a podporovány. „*Sociokulturní norma se tak udržuje zpřítomňováním poselství mučednické smrti.*“ Cíl stát se mučedníkem znamená zříci se jakékoliv výhody či odměny. Výhody, jež z jejich činu vyplynou pro celek, inspirují mučedníky k sebezáhubě. Mučednickou smrt můžeme také pochopit jako zprávy zejména pro mladou nastupující generaci. Tento prvek se jim může jevit velmi přitažlivý. Jestliže širší veřejnost neodsoudí tyto mučednické akty, stává se sama podporovatelem terorismu, neboť vlastně tiše souhlasí se vzkazy, jež jsou společnosti prostřednictvím sebevražedných atentátníků předávány. Kromě odsouhlasení své činnosti potřebují teroristické organizace ke svému fungování nezbytné množství podpory ekonomického charakteru. Je známo, že zločinecké a teroristické organizace dokážou sehnat finanční prostředky i zcela legální cestou jako je prodej, dražba, charitativní příspěvky apod. Jejich snažení je tedy srovnatelné s jakoukoliv reklamní či prodejní agenturou.⁴⁴

Znalci terorismu poukazují na chybějící články v jeho zkoumání hlavně v rovině psychologie chování teroristů. Těžko nám mohou v této rovině posloužit nějaké empirické vzorce. I přes nedostatečný materiál k výzkumu se pokusíme najít alespoň několik pramenů, jež bychom mohli pokládat za vhodné k podrobnějšímu prozkoumání způsobu myšlení a duševního rozpoložení teroristů, které se odrážejí v jejich každodenní činnosti. Spousta autorů se pokouší vyjmenovat ony hlavní aspekty, jež se podílely v souvislosti s politickými přeměnami a technickým rozvojem na vývoji terorismu. V tomto kontextu se začíná hovořit o takzvaném „*novém či postmoderním terorismu*“. Obecně však platí, že zastánci teorií starého či nového terorismu jsou totožní v několika bodech:

1. *trend k velkým bombovým útokům v centrech měst,*
2. *trend k útokům s vysokou úmrtností,*
3. *trend k útokům, které mají dopad na národní ekonomiku,*

⁴⁴ DANICS, Š., TUČEK, L. Ideový a sociokulturní kontext sebevražedného útoku : proliferace mučednické subkultury. *Vojenské rozhledy*. 2009, roč. 18, č. 2, s. 52-69.

4. *v některých oblastech vzrůstající počet únosů, sloužících k vydírání nejen soukromých osob či společností, ale i vlád,*
5. *mnohem intenzivnější propojení mezinárodního terorismu a organizovaného zločinu.*⁴⁵

Odchýlení se od starého pojetí terorismu může být vyústěním příklonu *k fundamentalistickým, etnickým či dokonce postapokalyptickým cílům.*⁴⁶ V naší společnosti hrají média důležitou roli a svým zásadním dílem přispívají k nastavení promyšlené a plánovité taktiky teroristů. V této rovině lze tedy terorismus označit jako psychologickou válku, jež probíhá právě za vydatné pomoci médií. Zabývat se tím má zcela jistě své opodstatnění, na druhou stranu nemůžeme jednoznačně tvrdit, že právě psychologie je pro zkoumání a porozumění terorismu nejlepší nebo dokonce jedinou správnou analýzou. Jejím cílem není vyzdvihnout tuto vědeckou disciplínu jako takovou, ale spíše se zaměřit na to, v čem nám při zkoumání fenoménu sebevražedného terorismu může pro náš výzkum posloužit. JERROLD POST, významný psychiatr v oblasti terorismu, upozorňuje na velké množství teroristických skupin a organizací. Každá z nich má zcela odlišnou psychologii. Mnohem lepší je tedy hovořit v tomto případě ne o psychologii, ale o psychologiích terorismu.⁴⁷ V obecné rovině se poměrně velká část autorů shoduje v definici, že terorismus je použití či hrozba použití násilí jako prostředku dosažení určitého efektu v politickém kontextu. Překročíme-li tento obecně uznávaný rámec, nevyhneme se jistým problémům. V psychologickém ohledu je tak pro nás důležitější diferencovat terorismus od ostatních kriminálních faktorů. I když se nám může jevit jako triviální, má tento argument podstatný vliv na psychologický rozbor. Obecně zastávaná myšlenka, že *„cílem terorismu je především šířit strach, obavy a nejistotu, a tím ovlivňovat politický proces, jeho fungování a rozhodování“*, ještě nic neznamená. Ovšem z psychologického hlediska je důležitým znakem separace osob od cílů zasažených útoky teroristů. Oběťmi jsou nejčastěji civilisté, kteří jsou ve špatnou chvíli na špatném místě, zatímco zásadními odpůrci teroristických skupin jsou převážně státy s jejich vládami a represivními orgány. Teorie obecné roviny jsou vystavěny na faktu náhodného násilí. V kombinaci strachu a násilností může být

⁴⁵ STRÍTECKÝ, V. Psychologie teroristického jednání. In SOULEIMANOV, E., et al. *Terorismus : válka proti státu*. 1. vyd., Praha, Eurolex Bohemia, 2006, s. 90.

⁴⁶ STRÍTECKÝ, V. Psychologie teroristického jednání. In SOULEIMANOV, E., et al. *Terorismus : válka proti státu*. 1. vyd., Praha, Eurolex Bohemia, 2006, s. 90.

⁴⁷ STRÍTECKÝ, V. Psychologie teroristického jednání. In SOULEIMANOV, E., et al. *Terorismus : válka proti státu*. 1. vyd., Praha, Eurolex Bohemia, 2006, s. 93.

některým podmínkám teroristů vyhověno. Tento způsob však musí nepodmíněně obsahovat další dva aspekty. Ti, na něž je teroristická hrozba namířena, musí tuto hru přijmout. Druhým aspektem je skutečnost, že pocit strachu a pochybností je jednodušší jednorázově vyvolat, než dlouhodobě udržet. Terorismus tedy můžeme při určitém zjednodušení definovat jako způsob „*promyšleného psychologického boje*“. V diskuzích, jež se snaží o zrcadlení terorismu, vévodí dva hlavní přístupy. Jeden z nich vyúsťuje v konání teroristů z hlediska politiky. Teroristické počínání je v tomto případě nástrojem k dosažení politických cílů. Pokud však na terorismus bude nahlíženo racionálním pohledem, začneme zkoumat kromě individua i samotnou teroristickou organizaci. Ta funguje jako jakýsi korektor důležitosti jednotlivých záležitostí. Zásadní je podniknout patřičné kroky tak, aby k definici preferencí a jejich dosažení byla vytipována nejúčinnější metoda. To, co v rámci ideologie připadá jednotlivci racionální, může být z kolektivního přístupu považováno za iracionální. Nejen u sebevraždných teroristů najdeme mnoho důvodů, jež tyto účastníky nekonečně diferencují. Na druhé straně je to právě pohled psychologie, kde se dají objevit společné rysy typické pro teroristické aktéry. Jedním z nich je řečnictví. Hlavním aspektem v tomto ohledu je, zda rétorika opravdu vyjadřuje věcné stanovisko, které má posloužit ke skutečnému dialogu. Psychologie připouští čtyři jevy, jejichž prostřednictvím se teroristické skupiny snaží ubránit dopadům svých činů. Prezентují se jako zachránci před stěžejním nepřítelem, přesouvají odpovědnost na někoho dalšího, pokoušejí se o popření či degradaci utrpení obětí a distancují se od následků svých činů prostřednictvím odmítnutí jejich přímého spojení s člověkem jako takovým. Nové výzkumy teroristického jednání podložené empiricky jsou jednotné v tom ohledu, že terorismus není výstupem „*psychopatologických poruch*“, jak se odborníci na počátku samotného zkoumání domnívali. Avšak musíme oponovat, že procento zadržených a metodicky zkoumaných teroristů je velmi malé. Výzkumy psychologie a psychiatrie naopak ukazují na to, že teroristé jsou většinou psychicky zcela zdraví lidé bez jakýchkoliv známek poruch. V kontextu těchto důvodů je to poměrně logické. Pokud budeme uvažovat jako členové teroristické organizace působící tajně, těžko budeme přijímat fakt, že je tu někdo trpící jistou psychopatologickou poruchou, do jehož ruku vkládáme svůj život. Právě naopak - organizace kladou na jednotlivce poměrně vysoké

nároky, jelikož terorismus, a zvláště ten organizovaný, se nevyhýbá žádným moderním technologiím.⁴⁸

Pomocný výklad pro náboženský terorismus poskytuje i oblast sociální psychologie. Ta může být přínosem pro naše zkoumání. Uvádí, že tlak na asimilaci a součinnost je vlastním znakem všech malých skupin. V obecném pohledu může tedy vázanost jednotlivce ke skupině (teroristické organizaci) umožnit únik z jeho neuspokojení a frustrací. Hlavní aktivity, jež takovéto subjekty dokážou stmelit, se ubírají cestou indoktrinace a radikalizace. Vzájemné působení dvou činitelů, v našem případě teroristické organizace a jednotlivce, se tak stává psychologickým a sociálním provázáním charakteru dotčené osoby (teroristy) a profilu skupiny, její ideologie a sociokulturního prostředí. Důsledkem působení tohoto nátlaku je situace, kdy je zcela utlumeno sebeuvědomění jedince ve prospěch celé skupiny. Pokud nastane úplné splynutí jedince se skupinou, ke které je vázán, je pro tuto osobu prakticky nemyslitelné se odpoutat. Činitelé, uvádějící prožívání a chování člověka ve skupině, se tak zcela určitě nejen v psychologické rovině stávají klíčovými aspekty, které formují teroristické chování. Zkoumání jevů nebo událostí ve skupině je tím zajímavější, čím je tato komunita stmelnější a zvnějšku velmi těžko přístupná. Tento úhel skupinové dynamiky tak může být významným faktorem výzkumu „*politických či apokalyptických teroristických skupin*“. Kategorizace terorismu je z důvodu jeho rozličnosti velmi obtížná. Stejný nesoulad nám vzniká i při jeho zkoumání z psychologického úhlu. Nejen v psychologii má souhrn okolností mnoho pohledů. Obecně – jeden pól představuje terorista se svým stimulem, na opačném pólu stojí cíle útoku, ať jsou již vybrané náhodou, či úmyslně. Mezi nimi najdeme takovou provázanost, na kterou lze pohlížet z nejrůznějších úhlů, psychologický nevyjímaje. Prostřednictvím těchto souvislostí můžeme v budoucnu objasnit důvody a taktiky teroristických útoků, respektive mohou být jednou z příčin jejich eliminace. I když nám psychologie odkrývá celou řadu důvodů a promyšlené plánovitě taktiky teroristů, není v jejich silách zachytit unikátnost všech faktických případů. Při zkoumání fenoménu sebevražedného terorismu by tedy jeho výsledky měly mít své praktické uplatnění a neměli bychom zůstat jen u teorií. Je

⁴⁸ STRÍTECKÝ, V. Psychologie teroristického jednání. In SOULEIMANOV, E., et al. *Terorismus : válka proti státu*. 1. vyd., Praha, Eurolex Bohemia, 2006, s. 90-105.

velmi obtížné odhadnout, jak se to bude dařit. Každopádně posun od teorie k praxi může zachránit tisíce životů.⁴⁹

2.1 Dekompozice sebevražedného terorismu

V obecné rovině islám sebevraždu zapovídá, pro odsouhlasení sebevražedného útoku je třeba svolení náboženské autority, která za tímto účelem může vyhlásit fatwu. Fatwy jsou nábožensko-právní výnosy, které dělíme na schvalující („*halál*“) a zapovídající („*harám*“) sebevražedné akty. Ty se však díky schvalující fatwě mohou stát mučednickou smrtí. Fatwa, jež sebevražedný útok schvaluje, musí jasně specifikovat:

1. „nábožensko-právní zdůvodnění/dovolení útoku na civilisty a civilní cíle (*maqtúl, místo zabíjení*),
2. oprávnění exekutivní autority (*al-qítál, příkazující zabíjení*),
3. oprávnění způsobu (*maqtúl bih*), neboť pachatel útoku (*qátíl, zabíjející*) bezpochyby vědomě zabíjí sebe (*qátíl nafsah, páchá sebevraždu*), tj. v procesu sebezáhubného zabíjení se začleňuje do cílové skupiny (*maqtúl*).“⁵⁰

U sebevražedného teroristy je totiž třeba nalézt nejen ochotu zabíjet, ale též zemřít. Jak uvádí DANICS, dekompozice sebevražedného terorismu analyzuje následující komponenty:

1. osobnost pachatele,
2. teroristickou organizaci,
3. společenský rámec jejich působnosti.⁵¹

⁴⁹ STRÍTECKÝ, V. Psychologie teroristického jednání. In SOULEIMANOV, E., et al. *Terorismus : válka proti státu*. 1. vyd., Praha, Eurolex Bohemia, 2006, s. 107-110.

⁵⁰ DANICS, Š., TUČEK, L. Ideový a sociokulturní kontext sebevražedného útoku : proliferace mučednické subkultury. *Vojenské rozhledy*. 2009, roč. 18, č. 2, s. 64-65.

⁵¹ DANICS, Š. Feminizace a infantizace sebevražedného terorismu. In *Bezpečnostné fórum 2010*. 1. vyd. Banská Bystrica, Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov Univerzita Mateja Bela, 2010, s. 106.

Z jakého podnětu lidé obětují svůj život při sebevražedném útoku? Kdo tyto teroristy dotuje a proč někteří lidé atentátníky obdivují? Známe tři úrovně bádání:

1. *„individuální – zkoumá se kombinace osobních, rodinných, komunitních, psychologických, sociologických, politických, ekonomických, nacionalistických, náboženských motivací, které vzájemně ovlivňují volbu stát se mučedníkem,*
2. *organizační – zkoumají se záměry těch organizací, jež volí sebevražedný terorismus jako taktiku dosažení svých záměrů, jakož i politické okolnosti angažmá organizací, případně konkurence organizací s podobnými záměry,*
3. *společenské – zkoumají sociální dynamiku, která umožňuje organizacím přístup k připraveným zásobám rekrutů, společenské kontexty“.*⁵²

Zmapování sebevražedných atentátníků je těžko proveditelné běžnými průzkumy, nezbyvá než se držet alespoň částečně zanalyzovaných a ověřených dat, získaných v minulých letech. Ze zatím dostupných materiálů vyplývá, že sebevražední teroristé jsou poměrně inteligentní lidé mladého až středního věku, v žádném případě to nejsou psychicky narušené osoby či lidé pohybující se na okraji společnosti. Obecně je prosazované rčení, že nevyspělost a ngramotnost jsou kolébkou terorismu. Z jakého důvodu pak tedy chtějí vzdělaní studenti krátce po dosažení dospělosti provést sebeodpálení? Přestože je teroristy velmi využívaným prostředkem komunikace internet, není tím hlavním způsobem rekrutace nových mučedníků. Daleko větší měrou se na náboru podílí rodinné a společenské vazby, jako je příslušnost k měšitě, škole či sportovnímu oddílu.⁵³

Pozice těch, kteří se již pro sebevražedný útok rozhodli, je ovšem mimo centrum skupiny - na jejím okraji. Sebevražední atentátníci jsou vlastně nástrojem teroristické organizace k dosažení jejích záměrů. Po patřičné indoktrinaci a radikalizaci jsou rekruti po psychické stránce připraveni obětovat se i přesto, že jim z tohoto činu neplyne žádný přímý zisk. Větším přínosem bude daleko důkladnější zmapování sociálních aspektů rekrutace. Jak již bylo uvedeno, nábor rekrutů nevychází z nevzdělanosti či chudoby. O to více bude pravděpodobně motivem jejich činů strádání z nedostatku podnětu

⁵² DANICS, Š., TUČEK, L. Ideový a sociokulturní kontext sebevražedného útoku : proliferace mučednické subkultury. *Vojenské rozhledy*. 2009, roč. 18, č. 2, s. 55.

⁵³ DANICS, Š., TUČEK, L. Ideový a sociokulturní kontext sebevražedného útoku : proliferace mučednické subkultury. *Vojenské rozhledy*. 2009, roč. 18, č. 2, s. 56-59.

nebo z porušené psychické rovnováhy člověka. Každodenní rutina je nezajímavá a terorismus se jeví jako nekonvenční alternativa. Sebevražedný terorista není poháněn ziskem, je motivován spíše soustavou názorů, které nemohou být rozumně uvažujícím jedincem popřeny. Potencionální atentátník je o nich nakonec pevně přesvědčen a je schopen pro ně obětovat svůj život. Porušená psychická rovnováha působí na každého jiným způsobem. Jinak reagují muži, jinak ženy a děti. Z dostupných pramenů je patrné, že na vytvářejícím se podkladu sebevražedného terorismu se svojí měrou celistvosti účastní „sociokulturní norma“, vztahující se ke společnosti. Profil mučednictví ze sociokulturního pohledu ne zcela koresponduje s pohledem náboženským.⁵⁴

2.2 Elektronický džihád

Rozvoj internetu nepřímo podporuje činnost různých extremistických a teroristických skupin. I malé, po celém světě rozptýlené skupiny jsou tak v neustálém spojení a mohou účinně fungovat. Mezi lidmi panuje většinou obava, že extremisté nebo teroristé zablokují či zničí síť, to by však způsobili komplikace hlavně sami sobě. Položme si otázku: K čemu všemu tyto extremistické a teroristické internetové stránky slouží? Lze na nich najít vydané fatwy, návody na výrobu bomb, taktickou přípravu útoků, založení vlastní odnože – tzv. buňky, příklady výcviku celých skupin apod. Dále též poskytují informace z duchovního života extremistů a teroristů. Pro účely spojení v rámci buňky i mezi jednotlivými sekcemi organizace je internet využíván jako vlivná psychologická zbraň. Nemálo důležitou funkci má web i ve věci získávání finančních prostředků pro fungování skupiny; využívá se pro propagaci hnutí a jeho zviditelnění, indoktrinaci a radikalizaci jeho stoupců, nábor a výzvy k jednotlivým akcím. V neposlední řadě slouží internetové připojení k případným napadáním serverů potenciálních cílů, zprostředkuje televizní a rádiové vysílání bojkotovaných a blokových stanic. Proč je spojení extremistů a moderních technologií považováno za tolik nebezpečné?

⁵⁴ DANICS, Š., TUČEK, L. Ideový a sociokulturní kontext sebevražedného útoku : proliferace mučednické subkultury. *Vojenské rozhledy*. 2009, roč. 18, č. 2, s. 56-60.

1. Výdaje nutné k zajištění fungování takových stránek jsou zanedbatelné,
2. kontrola a případná cenzura je víceméně minimální, extremisté a teroristé nepodléhají kontrole jednotlivých státních institucí, prezentují svůj vlastní názor a náhled na různé situace bez jakéhokoliv omezení,
3. technická vyspělost webu umožňuje vytvářet poutavé internetové stránky vylepšené o obrázky, videa i zvukové záznamy, tyto doplňky pak mohou uživatelé stahovat a rozšiřovat dál mezi ostatní stoupence,
4. skupiny se mohou navzájem zkontaktovat a tím i ovlivnit nesmírnou masu lidí na celém světě,
5. díky nezměrné kapacitě je spousta textů a materiálu uchovávána v síti neomezeně dlouhou dobu,
6. internet je čím dál tím častěji využíván různými zpravodajskými subjekty jako zdroj informací.⁵⁵

Díky webovým podmínkám získají extremisté a teroristé anonymitu, hlavně při využití veřejných internetových kaváren nebo knihoven. Extremistické a teroristé stránky jsou zpravidla chráněny heslem, které se šíří pouze v rámci skupiny, případně je předáváno potenciálním sympatizantům. Zprávy, které je nutno předat ostatním členům buňky, jsou zašifrovány, neřídka kdy jsou pouze uloženy v různých e-mailových schránkách do konceptů, kde si je ostatní uživatelé mohou po vlastním přihlášení přečíst. Pro zablokování informací nepovolaným osobám jsou využívány různá slovní či větná spojení se specifickým významem, která jsou umístěna na libovolných stránkách. Pokyny pro členy teroristických i jiných skupin bývají ukryté v grafických souborech v podobě map, obrázků apod. Ke komunikaci mezi svými členy a příznivci využívají extremisté a teroristé na webu všechny známé způsoby, ať už jde o maily, internetové portály, fóra, ICQ, blogy, chat, ukládání videí na YouTube či Skype (telefonické připojení přes internet). Dnes teroristé využívají k propagandě a rekrutaci nových stoupenců tisíce stránek v různých jazykových mutacích. Je velice komplikované takové stránky hlídat či potlačovat, protože se v nepravidelných intervalech přelévají z jednoho serveru na druhý, aniž by to kolikrát poskytovatelé internetu tušili. Tyto stránky často mění své jméno. Svým sympatizantům provozovatelé jednotlivých webů radí, aby texty dále šířili mailem a umisťovali je na svých stránkách.

⁵⁵ HODNÝ, J. Islamisté online. *Vojenské rozhledy*. 2009, roč. 18, č. 2, s. 70-71.

Tímto způsobem si zajišťují, že jejich soubory přežijí i případné zrušení původního portálu.⁵⁶

Zpravodajské prostředky obvykle samy teroristickým skupinám nahrávají, když aktivně sledují různé známé internetové stránky a čerpají z nich pro svou další činnost. Teroristé nerespektují etický kodex zavedený na Západě proti zobrazování a propagaci násilného jednání, ignorují právní předpisy upravující využití webu. Argumentují svou vírou a kulturou, naproti tomu jim však není proti mysli tyto „západní“ vymoženosti pro svou činnost používat, a to včetně firem, které připojení na Západě poskytují. I když současné rozvinuté technologie teroristům v jejich činnosti napomáhají, mají na svědomí i podněcování jejich nenávisti vůči Západu. Ukazují muslimskou společnost častěji jako chudou, krutou a nevzdělanou. Tím je také v očích západních civilizací podporován negativní obraz islámu a averze vůči němu. Muslimové naopak Západu zazlívají vměšování se do jejich záležitostí a kritiku islámského učení. To pro ně představuje jedinou a nezvratitelnou pravdu, která nesmí být kýmkoliv očeřována a hanobena. Pokud se tak děje, radikální muslimové nevidí jiné řešení, než vytvořit organizace sdružující šahídy, jejichž následné sebevražedné akce pomstí zpupnost západního světa a jeho vměšování se do muslimských záležitostí.

⁵⁶ HODNÝ, J. Islamisté online. *Vojenské rozhledy*. 2009, roč. 18, č. 2, s. 70-71.

3 PROTITERORISTICKÁ POLITIKA

Vznik protiteroristických skupin se téměř kryje se vznikem speciálních vojenských týmů. Zpočátku se tyto útvary také velmi podobaly. Jejich faktický rozvoj se dostavil až v průběhu 70. let minulého století jako reakce na zvýšený nárůst terorismu, kdy se nutnost zásahů proti tomuto fenoménu jevila jako nevyhnutelná. Když se neosvědčily běžné policejní praktiky, objevil se požadavek na vznik útvarů, které jsou schopny účinné konfrontace s teroristickými skupinami. Tak se zrodily protiteroristické jednotky. Mezi jejími příslušníky se začali objevovat různí odborníci – specialisté, např. pyrotechnici, ale i jednotky, které byly využívány k udržení pořádku v situacích, jako jsou demonstrace, eventuálně nepokoje v ulicích měst.⁵⁷

Mezi známá jména dějin vojska patří William Ewart Fairbairn a Eric Anthony Sykes. Právě ti dva stáli na počátku původního útvaru policie v Šanghaji, který byl již v době svého fungování proslulý i za hranicemi země. Společně se pustili do rozboru konfliktů policistů ze své jednotky s kriminálními živly. Dospěli k závěru, že tyto konflikty se odehrávají nejčastěji v bezprostředním kontaktu s odstupem max. 3,6 m. Tento závěr byl později použit při tréninku policejních jednotek, které se zaměřily především na střelbu na malou vzdálenost bez obvyklého míření, která je označována jako „*point shooting*“. Tento postup je poměrně lehký a nenáročný, ale pro střelce také velice účinný. Je zajímavé, že výsledky rozboru pánů Fairbairna a Sykese jsou i po letech stále aktuální, což potvrzují platné americké policejní statistiky. Při podrobnějším průzkumu historie těchto jednotek se dopátráme, že u vzniku speciálních policejních útvarů se v pozadí vždy objevuje někdo s vojenským výcvikem. Je logické, že se útvary neopíraly pouze o vojenský výcvik, ale zároveň také hledaly jiné doplňující obory, jako jsou bojová umění a další dovednosti, které mohly pro svou činnost využít. Bohužel 2. světová válka přerušila poměrně dobře nastartovaný rozvoj speciálních útvarů policie, protože státy tehdy daly přednost jednotkám vojenským. Po válce pak nebylo třeba žádných speciálních sil, neboť společnost byla válečným konfliktem velmi poznamenána. V této době procházejí speciální útvary velkým útlumem. Nezbytnost existence takovýchto sil se znovu obrodila až s rozkvětem terorismu a organizovaného zločinu, kdy běžné postupy nezafungovaly. V USA se tak dělo dříve než v Evropě, která v tomto ohledu zaspala, a to se jí vymstilo při olympiádě

⁵⁷ KOVÁŘ, M. *Terorismus III*. 1. vyd. Praha, Police History, 2007, s. 9.

v roce 1972 v Mnichově. Palestiňští teroristé tehdy unesli a později usmrtili několik izraelských sportovců při nepříliš povedeném zákroku německé policie. Je paradoxem, že právě tato olympiáda se měla stát symbolem míru. Tato událost jen zdůraznila nutnost připravenosti speciálních sil, které budou schopny účinného zásahu proti teroristům. V dějinách protiteroristických jednotek tak můžeme rok 1972 označit jako přelomový, kdy v globálním měřítku začaly vznikat další takové útvary.⁵⁸

První organizací, která se problémem terorismu začala zajímat, byla ve 30. letech minulého století Společnost národů. Společnost národů vyjádřila dva závěry:

1. zavrhlá útoky na představitele státu a jejich rodiny, taktéž terorismus poškozující majetek či životy lidí,
2. zřídila „*Mezinárodní trestní soud*“, stanovila charakteristiku terorismu z hlediska práva.⁵⁹

Byl to ale opravdu jen začátek snažení, smlouvu do počátku 2. světové války uznalo jen 13 zemí. Po válce pak vznikla Organizace spojených národů (OSN), jež nepřímo pokračuje v činnosti, kterou Společnost národů započala. „*Všeobecná deklarace lidských práv OSN, kromě toho, že zaručila právo na život, svobodu a osobní bezpečnost, tvrdí, že nikdo nesmí být vystaven mučení nebo jinému krutému, nelidskému nebo ponižujícímu nakládání nebo trestu.*“ Dále tato deklarace apeluje na všechny země, aby se distancovaly od jakékoliv podpory či přímého zapojení do teroristických aktivit v jiných zemích. Zde vzniká vážný rozpor: ta samá deklarace zároveň vyzývá všechny země k tzv. „*uskutečňování principu sebeurčení*“. Aby některá z utlačovaných zemí prosadila své sebeurčení, má právo na hledání podpory. Valná většina se poté domnívá, že válka, která je vedena za účelem osvobození národa, má právo na jakoukoliv podporu tohoto snažení. Tato dvojsečnost staví OSN do těžké pozice právě v boji proti terorismu. V 70. letech byla přijata „*Konvence předcházení a trestání zločinů mezinárodně chráněných osob včetně diplomatických agentů.*“ Tato úmluva nabyла účinnosti po jejím odsouhlasení většinou zemí, které jsou členy OSN. Země situované na západě Evropy docílily razantnějšího posunu ve věci boje s terorismem,

⁵⁸ KOVÁŘ, M. *Terorismus III*. 1. vyd. Praha, Police History, 2007, s. 9-13.

⁵⁹ WILKINSON, P. Mezinárodní spolupráce v boji proti terorismu. In *Světový terorismus : od starověku až po útok na USA*. 1. vyd. Praha, Svojtka & Co., 2001, s. 513.

jelikož jsou samy tímto fenoménem citelně zasahovány. Nejvyšší představitelé bezpečnostních složek států Evropské unie spolupracují ve věci terorismu již po desetiletí. Z obecného hlediska je jedním z nejlepších prostředků v boji proti terorismu bilaterální smlouva dvou sousedících států o potírání terorismu. Pokud jsou vztahy těchto států založeny na důvěře, může být taková spolupráce velmi účinná. Právě na starém kontinentě se situace lepší, a to i v regionech, kde v posledních letech terorismus přímo kvetl. Jasným důkazem nám může být vzájemná pomoc Francie a Španělska v boji proti baskickým separatistům (ETA). Je však nutno zdůraznit, že Francie začala opětovat spolupráci, až když činnost těchto separatistů zasáhla i její území. Ve Francii díky této kooperaci ETA poté působit přestala.⁶⁰

Největšího posunu v celosvětovém měřítku v boji proti terorismu dosáhly členské státy Evropského společenství (ES) založením organizace TREVI, která zajišťuje koloběh informací a boj ES proti zločinu a terorismu. V posledním desetiletí 20. století byl ve světě zaznamenán nárůst terorismu. Za tím stojí především různé mafiánské organizace a extremisté páchající útoky ve jménu své víry. Teroristé dokázali dokonce přerušit mírová jednání na Blízkém východě mezi Izraelem a Palestinou, a to především díky sebevražedným atentátům. Začala se projevovat zcela nedostatečná spolupráce v boji proti terorismu na mezinárodní úrovni. Dle WILKINSONA mnohostranné dohody nemívají příliš velkou váhu, při výskytu častých teroristických útoků jsou naopak velmi praktické a účinné dohody dvou sousedních států.⁶¹

Strategové protiteroristických akcí se snaží připravit spojence na boj, který bude mít různé úrovně:

1. „zpravodajská a policejní“ - hlavní roli hrají zpravodajské služby, jejichž výhodou je, že nemusí dodržovat právní předpisy jednotlivých států,
2. „ekonomická“ - pomáhat mohou i přední ekonomové, některým zemím lze udělit sankce, vyvíjet nátlak je možno i na systémy, jež nějakým způsobem napomáhají teroristickým organizacím,

⁶⁰ WILKINSON, P. Mezinárodní spolupráce v boji proti terorismu. In *Světový terorismus : od starověku až po útok na USA*. 1. vyd. Praha, Svojtka & Co., 2001, s. 513-516.

⁶¹ WILKINSON, P. Mezinárodní spolupráce v boji proti terorismu. In *Světový terorismus : od starověku až po útok na USA*. 1. vyd. Praha, Svojtka & Co., 2001, s. 516.

3. „*diplomatická a politická*“ - diplomaté jsou jedním z nejdůležitějších článků boje proti terorismu, právě od nich se čeká přetažení všech dosud nepřesvědčených zemí na stranu zemí proti terorismu bojujících,
4. „*mediálně-ideologická*“ – svou roli sehrají prostředky mediální komunikace, prostor nachází jak v diplomatické rovině, tak i v přímých bojích.⁶²

V obecné rovině má boj proti terorismu nenásilným způsobem dlouhodobý účinek. Důraz je kladen především na diplomacii, finanční stránku a politické vyjednávání. Snaha se v tomto případě upírá především k příčinám vzniku terorismu a předcházení jeho šíření. Zásadou je potlačení sklonu obyvatel k obhajobě teroristických útoků. Teroristé vydávají různá prohlášení směřovaná k určité cílové skupině. Mohou to být lidé žijící v chudobě či skupiny, jež se z nějakého důvodu cítí ukřivděny či pohaněny (muslimské komunity apod.). Vojenské operace se nezavrhují. Obvykle bývají ale použity, až když už nezůstávají žádné jiné nenásilné alternativy. Zaměření se na boj proti terorismu od samotných základů se zdá být racionálnější prostředkem, než samotný vojenský akt. Nenásilný záměr nesoustředí na určitém území velké množství bojovníků a fanatiků, jako je tomu běžně při válečných konfliktech. Tento způsob nepřímého boje proti terorismu je charakteristický hlavně pro Evropskou unii (EU) a Organizaci spojených národů.⁶³

Souhrnné celosvětově přijímané vlastnosti teroristického hnutí jsou zaneseny v listinách OSN a její Rady bezpečnosti. Názor OSN se utvářel tak, jak se terorismus postupně proměňoval. Jedna z význačných rezolucí podtrhuje globální terorismus jako nejzávažnější problém míru a světové bezpečnosti. Dalším aspektem je ohrožení celosvětového společenského vývoje. OSN se soustředí obdobně jako EU hlavně na preventivní opatření. V roce 2004 byl OSN vydán převratný spis nazvaný „*Bezpečnější svět: naše sdílená zodpovědnost*“. Užívá výraz „*komplexní strategie proti terorismu*“ a shrnuje pět základních oblastí této strategie:

1. „*odstraňování podmínek usnadňujících nábor do teroristických organizací,*
2. *konkrétní opatření proti šíření extremismu a nesnášenlivosti,*
3. *celosvětová spolupráce proti terorismu,*

⁶² WILKINSON, P. Mezinárodní spolupráce v boji proti terorismu. In *Světový terorismus : od starověku až po útok na USA*. 1. vyd. Praha, Svojtka & Co., 2001, s. 519.

⁶³ EICHLER, J. *Terorismus a války na počátku 21. století*. 1. vyd. Praha, Univerzita Karlova, 2007, s. 219.

4. *účinná opatření proti náboru do teroristických organizací,*
5. *kontrola nebezpečných materiálů a ochrana veřejného zdraví.* ⁶⁴

HÜBSCH, který na islámský terorismus nazírá z pohledu německého občana konvertovaného k islámu, zastává názor, že je nutno postavit proti krutosti teroru lidskost a humánní krásu.⁶⁵ Lidstvo by mělo klást důraz na náboženskou složku života a také postihnout terorismus již v zárodku samém – ve výcvikových táborech, pro něž organizace rekrutují mladé, a v rodinách, které tyto náborů vítají, protože je pak o jejich děti z materiálního hlediska nadále postaráno. Musí se tedy začít s reorganizací školství v zaostalých státech tak, aby bylo dostupné jak z hlediska lokace jednotlivých škol, tak i z toho finančního. Jako příklad země, kde je vzdělávání na velice nízké úrovni, lze uvést Pákistán. Tady je více než 62 % obyvatel analfabetů. O moc lepší situace ve školství není ani v Afghánistánu nebo Íránu.

Zpravodajské služby jsou všeobecně považovány za jeden z nástrojů boje proti terorismu. Jestli ovšem mají takové schopnosti, aby opravdu účinně sloužily jako prostředek proti teroristickým útokům, o tom můžeme pouze polemizovat. To, co by mohlo být v boji s terorismem jistým posunem vpřed, je mezinárodní spolupráce. Zpravodajské služby se podílely na odhalování teroristických útoků i v minulosti. Nicméně nárůst terorismu a jeho nové formy nutí tyto subjekty k daleko větší spolupráci, než se jim samotným může líbit. Teroristé dnes nemají žádný problém s obětováním svých vlastních životů, což zcela zásadně mění možnosti státu při obraně svých suverenit. Jednotky obrany, jako jsou vojsko nebo policie, jsou v některých případech prakticky bezmocné. Pokud se sebevražedný útočník rozhodne obětovat svůj život, pak odpadají úkony, jako je vyslychání, které by mohlo napomoci například k odhalení celé organizace, usvědčení pachatele nebo sankcionování postupy konanými v běžných případech. Teroristické organizace tak mohou zůstat naprosto v klidu. Nemusí totiž připravovat žádný úkryt nebo zamaskovávat stopy skrývajícího se pachatele. Takové operace bývají velmi náročné na přípravu. Pro buňku tyto činnosti prakticky odpadají, což přispívá k větší bezpečnosti samotné organizace. HOFFMAN v tomto kontextu poukazuje na „*amaterizaci terorismu*“. Objevuje se stále větší počet

⁶⁴ EICHLER, J. *Terorismus a války na počátku 21. století*. 1. vyd. Praha, Univerzita Karlova, 2007, s. 219-220.

⁶⁵ HÜBSCH, H. *Fanatictí bojovníci ve jménu Alláha : kořeny islámského teroru*. 1. vyd. Praha, Naše vojsko, 2002, s. 45-46.

útočníků, kteří před spácháním samotného teroristického aktu vedli zcela běžný nenápadný život. Tito lidé nejsou na žádných černých listinách, potažmo seznamech hledaných teroristů. Vymykají se tak svým charakterem původním normám. Rozpoznání takovýchto pachatelů je velmi nesnadné, ne-li nemožné.⁶⁶ Zpravodajské služby kooperují ve více oblastech. Pro jednotlivé státy musí dohoda o jejich spolupráci přinášet jistý prospěch, jinak lze jejich zapojení jen těžko očekávat. I tak ale můžeme v posledních letech pozorovat trend narůstající spolupráce. Teroristické nebezpečí podněcuje zpravodajské služby ke stále většímu provázání a spolupráci na různých úrovních. Nejhodnotnější informace dosud pocházejí z činnosti agentů. Získání takových dat však patří k nejnáročnějším způsobům a ne vždy jsou data dostatečně podložena. V některých rizikových pásmech není snadné vyhodnotit, které nástroje budou pro sběr informací využity. Důležitá je pak analýza vhodnosti konkrétního způsobu získávání dat v příslušné lokalitě. Teprve po zanalyzování dat je zahájena samotná činnost agentů. V dnešním globálním světě lze jen těžko předjímat, čeho všeho jsou teroristé schopni. Momentální riziko může vyvstat před každou jednotlivou zemí. Ne vždy musí být v silách zpravodajských služeb poskytnout data vztahující se na konkrétní hrozbu. Ani sebelepší zpravodajská služba nebude stoprocentně fungovat po celém světě. V tomto ohledu se tak jejich mezinárodní spolupráce stává patrně jediným možným východiskem. Výměna dat tak za jistého předpokladu může zachovat rovnováhu mezi nebezpečím ztráty zdroje na jedné straně a zvyšováním účinnosti na straně opačné. Šíření informací je totiž téměř vždy spojeno s určitými riziky. Rozhodujícím v tomto ohledu zůstává, budou-li v této mezinárodní spolupráci získané hodnoty převažovat nad nebezpečími, která z těchto situací plynou. Aktuální navyšování mezinárodní spolupráce zpravodajských služeb je tak pragmatickým vyústěním obranné strategie teroristických hrozeb. Dalším faktorem, který sehrává svou roli v tomto navyšování, jsou finance. Za sběrem citlivých dat stojí velmi často nejnáročnější technologie. Ty nemusí být všem státům cenově dostupné. Z tohoto podnětu vyplývá snaha o podílení se na jejich financování. Za „bilaterální spolupráci“ můžeme považovat dohodu dvou rozličných zemí. Takováto kooperace obvykle funguje prostřednictvím výměny informací tak, aby zúčastněné země určitým způsobem z této spolupráce profitovaly. Jedna ze zemí nemusí mít své služby vyvinuté jako strana

⁶⁶ ZETOCHA, K. Kooperace zpravodajských služeb jako nástroj v boji proti terorismu. In SOULEIMANOV, E., et al. *Terorismus : válka proti státu*. 1. vyd., Praha, Eurolex Bohemia, 2006, s. 320.

druhá. Je potom otázkou, jakým způsobem bude silnější spojenec na takovéto partnerství reagovat. Podle ZETOCHY hraje v tomto případě hlavní roli úroveň vztahů těchto států. Příkladem může být USA, jež dosahuje rapidních rozdílů oproti svým evropským partnerům. Spolupráce může fungovat na několika stupních. Předávání dat tak mohou vést špičky jednotlivých zpravodajských služeb, nebo ho lze uskutečnit prostřednictvím nižších kontaktů. Neznamená to však, že pokud spolu dva státy nekomunikují, nelze jednat. Právě zpravodajské služby, jež postupují za všech okolností velmi racionálně, zpřístupňují vyjednávání zemí, jejichž představitele bychom u společného stolu těžko hledali.⁶⁷ Bilaterální dohody zaznamenaly velký nárůst a lze je označit jako nejobvyklejší způsob spolupráce zpravodajských služeb. Tyto úmluvy mohou mít různé podoby – ústní, písemné, jednoúčelové, víceúčelové, atd. Hlavní zásadou u bilaterální spolupráce je bezpečnost. Informace bývají poskytnuty jen těm, kteří je potřebují k výkonu své činnosti. Velmi podobný princip je uplatňován i v mezinárodní spolupráci zpravodajských služeb. Třetím stranám bývá informace postoupena pouze za předpokladu souhlasu zdroje a zachování absolutní bezpečnosti.

Kolektivní spolupráci tří a více stran označujeme jako „*multilaterální*“. Podobně jako u bilaterální formy mohou probíhat jednání na různých úrovních. Multilaterální fungování je novějším způsobem spolupráce zemí. Hlavní roli sehrává především důvěryhodnost jednotlivých partnerů. Na tomto stupni jsou nejčastěji protistranám poskytovány rozborů a již použitá data. Informace, které jsou obvykle velmi utajované, jsou nezpracovaná data. Použitá data a rozborů jsou dostupná i z důvodu minimálního nebezpečí v případě jejich prozrazení. Není totiž zcela jasné, jaké prostředky byly k analýze využity. Multilaterální forma spolupráce tak slouží hlavně v oblasti méně rizikových dat. To však její hodnotu v žádném případě nijak nesnižuje. Naopak z důvodu racionálního přístupu zpravodajských služeb se tato spolupráce rozrůstá tempem, jež se zdálo před pár lety nedosažitelné. Společný postup informuje o nejnovějších nebezpečích. Mnohostranná spolupráce tak umožňuje těsnější vazby nebo jejich prohlubování, což může být stěžejním bodem postupu v boji proti terorismu. Bilaterální spolupráce je přínosná hlavně v každodenních situacích, oproti tomu multilaterální spolupráce se osvědčila tam, kde je potřeba dlouhodobější koncepce.

⁶⁷ ZETOCHA, K. Kooperace zpravodajských služeb jako nástroj v boji proti terorismu. In SOULEIMANOV, E., et al. *Terorismus : válka proti státu*. 1. vyd., Praha, Eurolex Bohemia, 2006, s. 327.

Do jaké míry je spolupráce zpravodajských služeb at' už na úrovni bilaterální nebo multilaterální účinná, nelze jednoznačně stanovit. ZETOCHA upozorňuje na určité překážky a komplikace v oblasti výzkumu zpravodajských služeb. Informace, které jsou dostupné, pocházejí z velké části právě od nich.⁶⁸ Jelikož nemáme žádnou možnost srovnání s věrohodným vnitřním zdrojem, zůstává tak hlavně na nás, kolik jsme ochotni z dostupných materiálů přijmout.

3.1 Protiteroristické nástroje EU

Evropská unie se ve svém konceptu boje s terorismem zaměřuje především na dodržování lidských práv a svobod, a to podle evropských norem. Tento koncept byl uplatňován i po teroristických akcích provedených v USA, Madridu a Londýně. V přístupu k terorismu se ale Evropa a USA liší. Zatímco evropské státy zastávají názor, že teroristickým útokům nelze zabraňovat vojenskou cestou, USA nesouhlasí s vyjednáváním s teroristy, připouští pouze boj s nimi. EICHLER vyjadřuje názor, že evropský přístup byl vždy o trochu racionálnější než americký a snažil se postihovat nejenom důsledky, ale i příčiny terorismu.⁶⁹

Ve válce proti terorismu vzniká prvotní problém – je tu potřeba zastavit celosvětové nebezpečí, avšak tímto bojem jsou často účelově omezována práva občanů a jejich svoboda. Položme si otázku: Jakým směrem se tedy vydat v boji proti terorismu, kterému paradoxně v jeho činnosti principy demokracie pomáhají? Dostáváme se k závěru, že se zde střetá ochrana lidských práv s bojem proti terorismu. Pokud nebudou veškerá opatření dostatečně účinná, budou mít teroristé i nadále velmi snadnou práci. Momentálně máme v Evropě dle DANICSE téměř patovou situaci, zdá se, že přijít s nějakým konkrétním návrhem je velice komplikované. Natož aby byl tento návrh následně schválen vládami jednotlivých zemí Evropy.⁷⁰ Z pohledu běžného občana se zdá, že evropské vlády berou teroristickou hrozbu příliš laxně. Jednoho dne by se nerozhodný přístup představitelů Evropy nemusel občanům jejich států vyplatit!

⁶⁸ ZETOCHA, K. Kooperace zpravodajských služeb jako nástroj v boji proti terorismu. In SOULEIMANOV, E., et al. *Terorismus : válka proti státu*. 1. vyd., Praha, Eurolex Bohemia, 2006, s. 319-340.

⁶⁹ EICHLER, J. *Terorismus a války na počátku 21. století*. 1. vyd. Praha, Univerzita Karlova, 2007, s. 220-221.

⁷⁰ DANICS, Š. Protiteroristická politika EU a NATO. In *Bezpečnostné fórum '09*. 1. vyd. Banská Bystrica, Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov Univerzita Mateja Bela, 2009, s. 30-31.

Vznik skupiny TREVI znamenal dosud největší posun v boji proti terorismu v rámci Evropy. TREVI sice nebyla přímo organizací Evropského společenství, její podstatou byla především výměna poznatků a zpráv o terorismu na území Evropy. Fakticky začala fungovat v červnu 1976 v oblasti boje proti mezinárodnímu terorismu a obchodu s drogami. V plánu byly pololetní intervaly schůzek ministrů vnitra států Evropské unie, kteří měli jednat o spolupráci a jednotném postupu. V současné době spadají pracovní skupiny TREVI pod EUROPOL („evropský policejní úřad“⁷¹).⁷²

Kooperace zaměřená na boj proti terorismu obsahující opatření EU vznikla až díky Maastrichtské smlouvě a součinnosti v rámci Schengenské dohody a Schengenského informačního systému. „Schengenský informační systém (SIS) je databáze informací, kterou společně naplňují a sdílejí členské státy schengenského prostoru. V Evropě se jedná o největší sdílenou databázi věnovanou udržování veřejné bezpečnosti, podpoře policejní a justiční spolupráce a zajišťování ochrany vnějších hranic. Obsahuje záznamy o hledaných nebo pohřešovaných osobách, ztraceném a odcizeném majetku a zákazech vstupu. SIS je okamžitě a přímo dostupný všem řadovým policistům a jiným donucovacím orgánům a jejich úředníkům, kteří takovéto informace potřebují k plnění úkolů při ochraně veřejného pořádku a v boji proti trestné činnosti. Databáze pokrývá většinu Evropské unie, Norsko, Island a Švýcarsko. Doposud je v provozu původní databáze SIS, ale probíhají práce na modernizaci a spuštění nové generace systému - tzv. SIS II. Ta by již měla lépe vyhovovat současným potřebám a zvyšujícímu se množství zapojených států.“⁷³

Můžeme konstatovat, že EU již dříve dodržovala jistá pravidla v boji proti terorismu. Po atentátech na USA, Madrid a Londýn se tento obor stal primárním zájmem institucí a představitelů EU. Pro boj s terorismem zavedla EU mnoho opatření, jejichž cílem je efektivita, maximální rychlost a pružnost. Z protiteroristických nástrojů EU známe:

⁷¹ *Evropský policejní úřad (EUROPOL)* [online]. Brusel : Evropská unie, 2010 [cit. 2010-11-20]. Dostupný z WWW: <http://europa.eu/agencies/pol_agencies/europol/index_cs.htm>.

⁷² *TREVI (Terrorisme, Radicalisme, Extrémisme, Violence Internationale)* [online]. Praha : Vláda České republiky, 2010 [cit. 2010-09-25]. Dostupný z WWW: <<http://www.euroskop.cz/291/sekce/t-u/>>.

⁷³ *Schengenský informační systém (SIS)* [online]. 2010 [cit. 2010-09-25]. Dostupný z WWW: <<http://www.euroskop.cz/290/sekce/r-s>>.

1. „*politické nástroje*“ - využívají je úřady EU k řešení konkrétních nebezpečí, a to především pomocí předurčených záměrů. Po útocích na USA přijala EU nástroje proti terorismu. Primárně se jedná o „*Evropskou bezpečnostní strategii a tzv. Haagský program s Akčním plánem k jeho provádění*“,
2. „*právní nástroje*“ – jsou to hlavně „*EUROPOL, EUROJUST* („*evropská jednotka pro justiční spolupráci*“⁷⁴), *Evropský zatýkací rozkaz, Společné vyšetřovací týmy, Úmluva EU o právní pomoci ve věcech trestních, Opatření proti praní peněz, Opatření k určení teroristických organizací a teroristů, Právní nástroje v oblasti civilní ochrany*“⁷⁵.

Řízením protiteroristických akcí EU byl v roce 2004 jmenován Nizozemec Gijs de Vries, který ale z důvodu malé ochoty v kooperaci států s Bruselem v březnu 2010 odmítl svou smlouvu prodloužit. V současné době je místo koordinátora prázdné. Již na počátku svého působení zahájil de Vries aktivní protiteroristickou politiku, ne všem členským státům to však bylo vhod. Své odpůrce měl především ve Velké Británii. Přestože docílil alespoň minimální spolupráce států, ta není ještě na takovém stupni, který Evropa při současné úrovni světového terorismu potřebuje. V listopadu 2005 představil nový plán EU, který se zabývá bojem proti terorismu. O měsíc později byl odsouhlasen ministry spravedlnosti členských zemí EU. Cílem tohoto plánu je seznámení občanů s prioritami a způsobem boje EU proti terorismu.⁷⁶ Neobvyklou situací v EU je kooperace zpravodajských služeb. Zesiluje spolupráce mezi státy EU na jednom konci, oproti tomu se projevuje snaha o vytvoření vlastních zdrojů pro získávání nezávislých informací ve vztahu k národním státům. Podle ZETOCHY tu nejde o posilování bezpečnosti občanů EU, ale o jisté nedořešené diskuse EU, která tak nemá zcela jasný směr bezpečnostní politiky.⁷⁷

V poslední době běží dialog o tom, zda přeskupit Severoatlantickou alianci (NATO) v organizaci bojující striktně proti terorismu tak, aby měla hlavní úlohu

⁷⁴ *EUROJUST* [online]. Ostrava : Sagit, 2004 [cit. 2010-11-20]. Dostupný z WWW: <http://www.sagit.cz/pages/lexikonheslatxt.asp?cd=156&typ=r&refresh=yes&levelid=eu_057.htm>.

⁷⁵ DANICS, Š. Protiteroristická politika EU a NATO. In *Bezpečnostné fórum '09*. 1. vyd. Banská Bystrica, Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov Univerzita Mateja Bela, 2009, s. 32.

⁷⁶ DANICS, Š. Protiteroristická politika EU a NATO. In *Bezpečnostné fórum '09*. 1. vyd. Banská Bystrica, Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov Univerzita Mateja Bela, 2009, s. 32.

⁷⁷ ZETOCHA, K. Kooperace zpravodajských služeb jako nástroj v boji proti terorismu. In SOULEIMANOV, E., et al. *Terorismus : válka proti státu*. 1. vyd., Praha, Eurolex Bohemia, 2006, s. 339.

v tomto boji, anebo více prohloubit její spolupráci s dalšími organizacemi v čele s EU. Tato debata je spojena s různými přístupy jednotlivých odborníků. Jedni se kloní k americké verzi, druzí upřednostňují tu evropskou. Ti, kdo se kloní k americkému systému, chtějí vidět NATO jako silnou celosvětovou protiteroristickou organizaci. Poukazují na fakt, že NATO vznikla jako odpověď na tehdejší vojenskou politiku Sovětského svazu. Stejný úkol by tedy měla plnit i v boji s terorismem. Přívrženci Evropy chtějí mnohostrannou kooperaci a těsnější vazby EU a NATO. Upozorňují též na nebezpečí, které nehrozí pouze od jednoho protivníka, nýbrž od více odnoží teroristických skupin. Teroristický útok nemusí vždy přicházet ze zahraničí, ale může vzniknout i uvnitř státu. Je proto nutné separovat vnitrostátní a celosvětové riziko terorismu. Není možné bojovat proti někomu, kdo nemá žádné ohraničené území, a proto se EU snaží vyvíjet nátlak ve více bodech naráz.⁷⁸

EU považuje terorismus za vážnou hrozbu, jako strategický partner USA ale nesdílí názor řešit teroristický problém především vojenskými prostředky. Nelze totiž vyhrát válku s terorismem, natož vojenskými prostředky eliminovat různorodé příčiny terorismu. EU se z těchto důvodů snaží uplatnit celou řadu různorodých prostředků, přičemž hodlá vojenské prostředky nasadit jako poslední a krajní řešení. Jedním z cílů v boji proti terorismu je rozrůstání bezpečnostní oblasti okolo EU. Unie se chce zaměřit na dvě oblasti. Jednou z nich je východ Evropy, a to především bývalé členské státy Sovětského svazu, které nenáležejí do EU. Druhá oblast zasahuje citlivé místo Blízkého východu. Dalším a velmi nesnadným úkolem je nalezení řešení v otázkách Izraele a Palestiny. Aby byla EU na Blízkém východě brána vážně, je pro ni důležité vyřešení izraelsko-palestinského konfliktu. V oblasti preventivních opatření má Evropská unie sedm priorit:

1. *„posilování mezinárodní spolupráce,*
2. *zamezování přístupu teroristů k finančním a jiným ekonomickým zdrojům,*
3. *zvyšování připravenosti k prevenci teroristických úderů,*
4. *zajišťování bezpečnosti mezinárodní dopravy a zlepšování hraniční kontroly,*
5. *zdokonalování schopností nezbytných pro zvládání důsledků případných teroristických úderů,*

⁷⁸ DANICS, Š. Protiteroristická politika EU a NATO. In *Bezpečnostné fórum '09*. 1. vyd. Banská Bystrica, Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov Univerzita Mateja Bela, 2009, s. 34-35.

6. *zlepšení dialogu mezi kulturami,*
7. *pozornost na ty faktory, které usnadňují nábor do teroristických organizací.*⁷⁹

Mezi spojenci existuje celá řada nestejných přístupů v boji proti terorismu. Přesto je EU pro USA dobrým partnerem. Jde o to, že každý přistupuje k boji proti terorismu podle svých metod a schopností. Tyto rozdílné přístupy se projevíly hned v počátcích boje proti terorismu. Z USA tedy stále zaznívá „*válka proti terorismu*“, i když je administrativou Baraka Obamy zásadně přehodnocována. Evropa nadále prosazuje svůj způsob spíše preventivního boje proti terorismu. Doposud nemají strategie EU a USA výslovně protichůdný rys. Zatím se navzájem prolínají a doplňují, což je velmi pozitivní. I když může na obou stranách dojít k jistým odklonům, je a bude potřeba nacházet co nejvíce kolektivních postojů. Naproti tomu je klidně možné, že USA budou tlačit na válku proti terorismu takovým způsobem, že budou hazardovat s přízní svých spojenců, kteří se k nim připojili po 11. září 2001.⁸⁰

3.2 Protiteroristická politika ČR

Česká republika měla komplikovanou minulost již od 28. října 1918, přes éru Československa až ke dnešní České republice. Podle toho se také vyvíjely oddíly, jež na našem území působily. Zpočátku zde přetrvával odkaz Rakousko-Uherska. Fungovala zde tedy dvoustupňová skladba bezpečnosti – policie a četnictvo. Na počátku hrálo dominantnější roli četnictvo, v jehož rámci již fungovala jakási forma speciální jednotky. Za války všechny oddíly splynuly s těmi okupantskými. Po osvobození pak byly založeny zcela nové jednotky nazvané Národní bezpečnost, posléze Sbor národní bezpečnosti. Z důvodu přechovávání zbraní mezi širokou veřejností vznikl zvláštní útvar nazvaný Pohotovostní pluk 1, který se následně přetváří na Pohraniční stráž a dále útvary armády – tzv. Vojska ministerstva vnitra. Teprve v roce 1981 se nařízením Ministerstva vnitra zrodil v rámci tehdejšího východního bloku útvar Odbor zvláštního určení, který byl přidružen k Vojskům ministerstva vnitra. Odbor zvláštního určení byl připraven zasáhnout při demonstracích či nepokojích nebo proti záškodníkům ze Západu. Jednotka ale trénovala i akce, jako jsou únosy letadel. Tento útvar byl

⁷⁹ EICHLER, J. *Terorismus a války na počátku 21. století*. 1. vyd. Praha, Univerzita Karlova, 2007, s. 221-222.

⁸⁰ EICHLER, J. *Terorismus a války na počátku 21. století*. 1. vyd. Praha, Univerzita Karlova, 2007, s. 222-224.

bohužel na okraji zájmu a proto neustále redukován. Velkým paradoxem je, že byl použit pro zásahy při podzimních demonstracích, které se staly prvopočátkem nástupu demokracie v Československu. Po roce 1989 pak nastal nový převrat ve fungování útvaru, kdy se změnilo zaměření organizace i její název na Útvar rychlého nasazení (URNA). Cílem jejího fungování se stává potírání terorismu, narkomafie a organizovaného zločinu. Dnešní náplní této jednotky jsou hlavně zásahy proti únosům, zvláště nebezpečným pachatelům, organizovanému zločinu, extremistům a teroristům. Povolení k zásahu této jednotce uděluje policejní prezident s podporou ministra vnitra. V taktické přípravě se příslušníci URNA věnují nácvičce akcí na dopravní prostředky, důležité stavby. To vyžaduje náročná kritéria pro výběr členů této jednotky a jejich speciální výcvik. Po roce 1990 se speciální jednotky vytvářejí také v jednotlivých krajích, kde mají za úkol chránit strategická místa důležitá pro národní bezpečnost.⁸¹

Také v České republice byla v posledních letech díky hrozbě terorismu zaznamenána potřeba obrany proti němu. Z politického hlediska prevence terorismu v ČR kopíruje opatření Evropské unie a je vytvářena za pomoci mnoha vládních i soukromých subjektů, včetně těch nadnárodních. Z obecného pohledu mají veškerá přijatá opatření bojovat proti terorismu a potírat ho. Jejich základem je snaha o zamezení vzniku terorismu. Vláda ČR toho hodlá docílit především získáváním co nejpodrobnějších zpráv o případných rizikových osobách. Pokud již nastane situace, která vyžaduje zákrok proti teroristům, nastupují složky Armády ČR a policejního sboru. Důležitou součástí opatření státu v boji proti terorismu je i závazná definice pojmu „terorismus“ v právním systému země a stanovení rozsahu oprávnění pro jednotlivé zásahové jednotky. Stěžejním legislativním dokumentem České republiky, ve kterém jsou definovány pojmy „teroristický útok“ a „teror“ je zákon č. 40/2009 Sb. trestní zákoník. § 311 tohoto zákoníku určuje právní charakteristiku teroristického útoku, § 312 pak podstatu teroru, a to včetně stanovení trestu za jejich spáchání, přípravu či vyhrožování jimi. § 313 následně říká, že Česká republika poskytuje právní ochranu dle §311 a 312 i cizím státům.⁸²

⁸¹ KOVÁŘ, M., *Terorismus III*. 1. vyd. Praha, Police History, 2007, s. 44-47.

⁸² Česko. Zákon č. 40/2009 ze dne 8. ledna 2009 trestní zákoník. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2009, částka 11, s. 354-464. Dostupný z WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/stejnopisy-sbirky-zakonu-93409.aspx>>.

Do prevence terorismu můžeme zahrnout zajištění vyšší bezpečnosti strategickým místům státu (sídlo prezidenta a Úřadu vlády, nádraží, letiště, místa a akce s větším výskytem obyvatelstva apod.) nebo umění vyjednávat a také přijetí různých opatření na základě vyhodnocení informací získaných zpravodajskými službami. Integrovaný záchranný systém státu pak následně minimalizuje dopad útoku teroristů. Vývoj terorismu a jeho rozšíření takřka po celém světě smývá původní rozdělení protiteroristické politiky na vnitrostátní a mezinárodní. Jednotlivé státy se obvykle zaměří vždy hlavně na současnou nejvíce rizikovou variantu terorismu a nepřímo tak opomíjejí ty ostatní. Některé z těch dalších ani nebývají za terorismus jako takový považovány – jako příklad MAREŠ uvádí mladé nacionalisty a extremisty.⁸³

Protiteroristická politika úzce souvisí také s dalšími oblastmi, jako jsou menšiny, náboženství či rozvoj. Navíc je třeba zvážit, do jaké míry lze hájit svobodu na úkor bezpečnosti. MAREŠ zmiňuje svobodu slova ve zpravodajství nestátních médií ve vztahu projevování sympatií k terorismu a extremismu.⁸⁴ Politika, která zamýšlí s terorismem reálně bojovat, je nucena zakládat nové organizace nebo oddělení jednotlivých orgánů. Ze standardních složek se vyčleňují zvláštní oddíly policie a armády, ale též speciální zdravotníci a odborní poradci. Nedílnou součástí protiteroristické politiky je také diplomacie, i když je častým předmětem sporu, zda je správné a účinné s teroristy jakkoliv vyjednávat.

Po Sametové revoluci v roce 1989 vzniká v tehdejším Československu dosud neznámé politické klima. To se ještě upravilo odtržením Slovenska v roce 1993. Další vliv na jeho utváření měly vstupy do NATO a EU. Po revoluci bylo nevyhnutelné reorganizovat složky policie i armády a přizpůsobit je tak nové politické a společenské situaci v zemi. Dělo se tak ve třech vzájemně provázaných etapách. V prvních dvou letech po listopadu 1989 byly rušeny původní praktiky komunistického režimu, které terorismu spíše napomáhaly. Vojska Sovětského svazu se odsunula zpět do vlasti, Armáda ČR zrušila vojenskou přípravu a vzdělávání jedinců ze zemí, u kterých existovalo podezření, že podporují terorismus. V oblasti diplomacie se Československo soustředilo více na západní demokratické státy; v právním systému státu byl definován pojem „teror“ jako trestný čin. V následujícím desetiletí byly inovovány policejní

⁸³ MAREŠ, M. *Terorismus v ČR*. 1. vyd. Brno, Centrum strategických studií, 2005, s. 383-384.

⁸⁴ MAREŠ, M. *Terorismus v ČR*. 1. vyd. Brno, Centrum strategických studií, 2005, s. 384.

složky, probíhaly přípravy na vstup ČR do NATO v roce 1999 a EU v roce 2004. Byly uzavřeny dohody s jinými státy o spolupráci v oblasti terorismu a v roce 1999 byla přijata první „*Bezpečnostní strategie ČR*“. Protiteroristická politika ČR se i s ostatními státy EU, potažmo světa, více propojila a sjednotila po roce 2000, jedním z hlavních impulsů k tomu byly právě útoky na USA v září 2001. Zákodáři ČR nadále přebírají podněty z legislativy jiných států Evropy i samotné EU. Téma terorismu proniklo do širšího vědomí obyvatelstva, které tak více věnuje svou pozornost opatřením, jež stát ve věci prevence a boje s terorismem podniká.⁸⁵

Česká republika neměla do roku 2000 jasně vymezen žádný konkrétní postup v boji proti terorismu. Můžeme tak jen polemizovat zda kvůli prakticky nulové hrozbě nebo z lehkovážnosti čelních představitelů ČR. Několik negativních událostí, které se objevily, bylo vyhodnoceno spíše jako obecné ohrožení. KRULÍK se domnívá, že se jednalo o dohru studené války.⁸⁶ V komunistickém Československu v té době pobývala celá řada agentů tehdy ještě spojeneckých zemí. Po začlenění ČR do struktur NATO se situace obrátila o 180°. Agenti tohoto charakteru měli a stále ještě mají kontakty na konkrétní osoby nebo subjekty, což i dnes představuje nezanedbatelné nebezpečí, které by nemělo být podceňováno. Naléhání na koordinovaný postup se vystupňovalo právě v roce 2000. Z podnětu Ministerstva vnitra ČR tak začaly přípravy na program, který by reflektoval povinnosti, jež České republice vznikly z bilaterálních a multilaterálních dohod. Přes poměrně velkou snahu nebyl tento plán dokončen a realizován. Příčinou toho byly hlavně útoky na USA v roce 2001. Koncepty do této chvíle připravované dostaly zcela nový rozměr. V oblasti bezpečnostních složek se objevilo mnoho nových spolupracovníků, kteří se za chodu přeorientovali na úkaz boje s terorismem. Dle Krulíka byly hlavní motivací tři faktory:

1. Česká republika se v této době ucházela o plnohodnotné začlenění do EU a v jejím zájmu bylo co nejrozsáhlejší sladění směrnic tak, aby se po přijetí do EU nemuseli příliš měnit,
2. postup jednotlivých států a jimi uskutečněná souhrnná opatření,
3. ochota vnitrostátních zástupců v oblasti ochrany řešit konstruktivně konkrétní potřeby.

⁸⁵ MAREŠ, M. *Terorismus v ČR*. 1. vyd. Brno, Centrum strategických studií, 2005, s. 386-387.

⁸⁶ KRULÍK, O., Opatření České republiky v boji proti terorismu : pohled zevnitř. In SOULEIMANOV, E., et al. *Terorismus : válka proti státu*. 1. vyd., Praha, Eurolex Bohemia, 2006, s. 342.

Ne vždy jsou protiteroristické nástroje použity čistě proti terorismu. Objevuje se zde i extremismus, organizovaný zločin a tak se jednotlivá opatření dosti často překrývají. Na základě vyhodnocení americko-evropského akčního plánu vyhotovilo Ministerstvo vnitra ČR v roce 2002 dokument pojmenovaný „*Národní akční plán České republiky boje proti terorismu*“, jehož zadavatelem byl Úřad vlády ČR. Od jeho zrodu spadá tedy do působnosti Ministerstva vnitra. Národní akční plán boje proti terorismu byl schválen 10. 04. 2002 Vládou ČR. S postupem času byl několikrát aktualizován. Souhrnně lze tento plán popsat jako „*klíčový veřejně přístupný dokument, který shromažďuje všechny základní úkoly, které je v rámci České republiky třeba splnit proto, aby se zvýšila připravenost země reagovat na případný teroristický útok proti zájmům státu a to jak doma, tak i ve světě*“.⁸⁷ Aktuální dokument nese název Strategie boje proti terorismu pro léta 2010 – 2012, čerpá z Národního akčního plánu boje proti terorismu pro období 2007 – 2009, ale z důvodu značné změny v jeho pojetí dostal název nový. Představuje hlavní rysy protiteroristické politiky České republiky. Oproti poslednímu Národnímu akčnímu plánu nezahrnuje seznam jednotlivých plánovaných úkolů, ty jsou specifikovány ve zvláštním přehledu. Strategie boje proti terorismu vyzdvihuje aktivní spolupráci s ostatními státy, varuje před novými druhy zbraní, které teroristé používají, jako jsou chemické, biologické či jaderné. Varováním pro bezpečnostní složky státu je stále častější využití moderních technologií pro činnost extremistických skupin. Tento dokument upozorňuje na nutnost ochrany tzv. „*měkkých cílů*“. Jejich definice zahrnuje místa, na kterých se vyskytuje velké množství obyvatelstva, jako jsou nákupní centra, sportovní a společenské události, letiště či vládní a správní budovy státu. Za neodlučitelnou součást boje proti terorismu je považována humanitární činnost, která je Českou republikou poskytována ve spolupráci s charitativními a soukromými organizacemi. Jako nutnost vidí autoři aktuální Strategie sladění české legislativy týkající se boje proti terorismu s úrovní dokumentů Evropské unie a v kooperaci státních a soukromých subjektů.⁸⁸

Největším testem prošla ČR v roce 2004, kdy skupina rady EU k terorismu hodnotila připravenost ČR k boji proti terorismu. Tento test pro naši zemi dopadl velmi dobře. Z pohledu bezpečnostních rizik Evropské unie prokázal, že bezpečnostní složky

⁸⁷ KRULÍK, O., Opatření České republiky v boji proti terorismu : pohled zevnitř. In SOULEIMANOV, E., et al. *Terorismus : válka proti státu*. 1. vyd., Praha, Eurolex Bohemia, 2006, s. 345-346.

⁸⁸ Česko. Ministerstvo vnitra České republiky *Strategie boje proti terorismu pro léta 2010 – 2012*. 2010, s. 1-4. Dostupný z WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/dokumenty-454055.aspx>>.

ČR napříč prostředím kooperují a velmi dobře komunikují. Jen pro srovnání můžeme uvést, že stav v bývalých státech tzv. Sovětského bloku se v bezpečnostní problematice vyvíjel velmi podobně jako v České republice. Podle KRULÍKA je situace ČR v oblasti připravenosti na teroristické hrozby velmi dobrá. U jednotlivých opatření je možno vyzorovat i vyšší standardy než v ostatních zemích EU.⁸⁹ Na druhou stranu má ČR i spoustu nedostatků, které jsou často překážkou zejména pro bezpečnostní a zpravodajské služby. Mnoho témat bývá namísto pragmatického postupu zbytečně politizováno. I přes poměrně slušnou připravenost by ČR neměla strnout. Je žádoucí i nadále se přizpůsobovat aktuálním požadavkům v oblasti bezpečnosti.

Instituce protiteroristické politiky ČR jsou též součástí Evropské unie i mezinárodních subjektů, se kterými ČR spolupracuje. Na mezinárodní scéně je tak ČR aktivním účastníkem boje s terorismem. Hlavní rozhodovací činnosti protiteroristické politiky ČR má ve své kompetenci Úřad vlády ČR a prezident ČR jako vrchní velitel ozbrojených sil. Boj proti terorismu mají pak ve své působnosti Ministerstvo vnitra, Ministerstvo spravedlnosti a Ministerstvo zahraničních věcí. Zákonné podklady pro ně v této oblasti zajišťuje Parlament ČR, poradenskou činnost pak Bezpečnostní rada státu. Nemalou roli plní tato rada též při usměrňování zpravodajských služeb. Zpravodajské služby spolu kooperují prostřednictvím smluv, jež jsou realizovány kladným stanoviskem vlády a mohou se tak připojit případně i k mezinárodní spolupráci. Fungování těchto služeb je podřízeno Úřadu vlády ČR a Parlamentu ČR. Důležitou institucí, která je též zahrnuta do těch protiteroristických, je Národní bezpečnostní úřad. Principiálně však není zpravodajskou službou. V sektoru Ministerstva vnitra se na protiteroristické jednání specializuje „*Odbor bezpečnostní politiky*“. Pod vnitřem působí i Policie ČR se svým odborem terorismu a extremismu. V situaci širšího zasažení ČR teroristickým útokem je uveden do chodu Integrovaný záchranný systém. Jeho součástí jsou Hasičský záchranný sbor, zdravotnická Záchraná služba, Policie ČR a další. Hlavní úloha Armády ČR spočívá v zásahu v případě přímé konfrontace s teroristy, dále zmírňování dopadů útoků, a to i v případech použití nekonvenčních zbraní. Armáda disponuje i speciálními útvary v oblasti „*chemické, radiální a biologické ochrany*“.⁹⁰

⁸⁹ KRULÍK, O., Opatření České republiky v boji proti terorismu : pohled zevnitř. In SOULEIMANOV, E., et al. *Terorismus : válka proti státu*. 1. vyd., Praha, Eurolex Bohemia, 2006, s. 365.

⁹⁰ MAREŠ, M. *Terorismus v ČR*. 1. vyd. Brno, Centrum strategických studií, 2005, s. 388-407.

Česká republika vnímá boj proti terorismu jako primární úlohu své bezpečnostní strategie. Podle MAREŠE byly souborně vytvořeny podmínky v oblastech institucionální i legislativní. Probíhající preventivní činnost tak může být jedním z důvodů, proč zde nedošlo k vážnějším teroristickým útokům.⁹¹ Jednotlivé oblasti možného teroristického útoku jsou z důvodu bezpečnosti soustavně sledovány.

Bezpečnost na prvním místě. S tímto mottem se setkáváme vždy v souvislosti s terorismem. Na jedné straně globální terorismus, který se neustále zdokonaluje, na straně druhé snaha o předcházení a potírání teroristických útoků a zachování nejvyššího stupně bezpečnosti jako primární úlohy státu. Zpravodajské a bezpečnostní složky státu hrají v tomto ohledu hlavní roli. Právě v prevenci můžeme najít důležitý nástroj ochrany před teroristickými útoky. Záležet nejspíš bude na jednotlivých státech a vzájemné mezinárodní spolupráci, jestli opatření vztahující se k terorismu budou dostatečně flexibilní, aby stačily k jeho eliminaci. Situaci v ČR můžeme zatím označit jako velmi pokojnou. Až na drobné nedostatky je naše republika připravena na teroristickou hrozbu poměrně dobře. Je ovšem otázkou, zda tomu tak bude i v následujících letech. ČR má velkou příležitost poučit se od států, které již byly teroristickými útoky zasaženy. Je třeba komunikovat a vyvarovat se chyb, aby napříště neměli teroristé sebemenší možnost zaútočit. Globální terorismus se s použitím stále vyspělejší techniky stává dokonalejším. Pokud tedy do spolupráce jednotlivých států nebudou uváděny nové bezpečnostní prvky, bude jen otázkou času, kdy začneme tento boj prohrávat. Jelikož je terorismus celosvětovou záležitostí, měly by státy proti němu bojující rozvrhovat svoji bezpečnostní připravenost tak, aby byla co nejvíce vyrovnaná. Touto komplexností pak nebude teroristům umožněno odkrývat trhliny, které by za normálních okolností mohli překonat a využít. Země, jež toto akceptovat nebudou, tak riskují snížení účinku zásahu boje proti terorismu. I ČR tak musí aktivně vyhodnocovat aktuální hrozby a nastavovat účinné prostředky, a to jak doma, tak i na mezinárodním poli. V posledních letech byla nastartována tendence jednotlivých zemí k větší efektivitě v oblasti prevence terorismu. Nejedná se o žádnou marginální úpravu, ale o aktivní podporu legislativ, jež mají usnadnit patřičným orgánům práci v protiteroristickém boji. Posilování legislativy u jednotlivých států nelze generalizovat. Každý stát tak zavádí opatření dle konkrétních potřeb a požadavků.

⁹¹ MAREŠ, M. *Terorismus v ČR*. 1. vyd. Brno, Centrum strategických studií, 2005, s. 407.

To však nezavrhne možnost, aby se stát inspiroval v zahraničí a upravil nebo přebíral zákon v takové podobě, jako funguje v zemi jeho původu. Opatření tohoto rysu jsou charakteristická nejen pro národní státy, ale stále více se s nimi setkáváme i na mezinárodní scéně. PRINCOVÁ zastává názor, že situace v ČR v porovnání s jinými evropskými státy v oblasti posilování legislativy není na srovnatelné úrovni.⁹² I tak lze ale konstatovat, že snaha ČR o zaručení bezpečnosti v oblasti zpravodajských služeb a bezpečnostních sborů není nekvalitní. Bylo by však nejspíš ku prospěchu věci přijímat některá opatření mnohem pohotověji. Přílišná váhání by se nemusela vyplatit. Nadále totiž nemusí platit, že ČR je v oblasti terorismu pokojnou zemí. Pokud bude legislativa ČR vhodně korespondovat s potřebami, stoupne patrně procento úspěšnosti zpravodajských služeb v oblasti podchylování teroristické činnosti. Včasné předcházení terorismu ze všech směrů je bezpodmínečné. Teroristické metody jsou totiž velmi rozmanité. Zanechání jediného volného směru tak zpravodajské služby velmi oslabuje. Sofistikovaný postoj tak nabízí účinný nástroj k odkrytí teroristických aktivit, neboť ani teroristé se nemohou vyhnout všem protiopatřením.

⁹² PRINCOVÁ, M., Oprávnění bezpečnostních sborů a zpravodajských služeb v boji proti terorismu : pohled do budoucna. In SOULEIMANOV, E., et al. *Terorismus : válka proti státu*. 1. vyd., Praha, Eurolex Bohemia, 2006, s. 374.

ZÁVĚR

Zkoumání fenoménu sebevražedného terorismu je velice složitý proces, který má mnoho úskalí. Sociokulturní kontext nahlíží na tuto problematiku z nevšedního úhlu. Prostřednictvím tohoto přístupu máme možnost odkrýt sociální a kulturní znaky sebevražedného terorismu více do podrobnosti, jakoby zevnitř. Vysledovat je možné vazby a vlivy mezi jednotlivými osobami, v rodině, místní komunitě či ve vztahu k samotné teroristické organizaci. Samozřejmě profil sebevražedných útočníků utváří daleko více aspektů najednou, a proto jejich zkoumání je multifaktoriální. Mezi nejzásadnější patří vliv organizace, pocit frustrace, kulturní úpadek. Sociokulturní kontext nám umožňuje postihnout ty identifikátory sebevražedného terorismu, které jsou přítomny v přípravě, ale i při realizaci sebevražedné mise. Na tomto pozadí pak výzkum dokazuje, že jde většinou o kombinaci několika takových faktorů. Charakteristika sebevražedných útočníků je tak velmi pestrá. K jednotlivým shodám může dojít, ale také vůbec nemusí. Jakou úlohu tedy hraje sociokulturní kontext? Z uskutečněné analýzy je patrné, že doplní vhodně ostatní přístupy, které již byly ke zkoumání sebevražedného terorismu použity. Jako u každé teorie, najdeme i u té sociokulturní jak klady, tak zápory. Na jedné straně nám poskytuje poměrně zajímavý pohled na ty, jež zapadají do těchto kultur. Na straně druhé však tento přístup nevěnuje pozornost jiným činitelům, které se na formování sebevražedného terorismu též podílejí. Nelze proto stanovit jednoznačný závěr. V rámci zachování objektivity tak bude i nadále přínosný patřičný nadhled a rozmanité mezioborové srovnání.

V teoretické oblasti popisuje práce současný stav zkoumání nejvážnější bezpečnostní hrozby současnosti, kterou je terorismus. Nastihuje jeho jednotlivé formy, přičemž důraz je položen na sebevražedný terorismus, který je dnes do značné míry feminizován a infantizován. Autor v práci upozorňuje, že dosud neexistuje univerzálně platná definice terorismu, a proto se strategie vůči němu velmi různí. Přijetí této definice je nutné zejména na půdě OSN, aby mohla být přijata jednotná protiteroristická politika a koordinována alespoň mezi demokratickými státy. V práci je zachycena minimální definice terorismu, tj. minimum odborné shody, které bylo při konceptualizaci terorismu dosaženo. Ovšem i zmiňovaná minimální definice terorismu upozorňuje na fakt, že tento fenomén má politický obsah, a tudíž se brání univerzálnější konceptualizaci. Stále totiž platí notoricky známá teze: pro jednoho

terorista, pro druhého bojovník za svobodu. Vymezení sebevražedného terorismu musí logicky vycházet z obecného vymezení, které je v tomto případě problematické. I přes tuto skutečnost se autor v práci snaží stanovit určité znaky sebevražedného terorismu tak, jak k nim dospěla současná akademická obec. Zároveň poukazuje na nové aspekty v rámci sebevražedného terorismu, neboť se do něj zapojuje stále více žen a dětí. Dětský parametr potom problematizuje jeden z charakteristických rysů sebevražedného terorismu, tj. jasný úmysl s politickým podtextem. K tomu přistupuje i fakt, že dětsí bojovníci jsou rekrutováni nejen dobrovolně, ale i násilně, což rovněž komplikuje ostatní znaky sebevražedného terorismu tak, jak jsou vymezeny v práci. Teoretický přínos práce spočívá v naznačení těchto sporných míst, které doprovází snahy o univerzálnější definici terorismu a jeho nejbrutálnější formy, kterou sebevražedný terorismus představuje. V rámci protiteroristické politiky se ukazuje, že samotné vymezení terorismu potom podmiňuje podobu protiteroristické politiky včetně rozdílných seznamů teroristických organizací, které jsou státy sestavovány. V práci jsou zachyceny a popsány dvě vyprofilované strategie vůči terorismu, a to ze strany USA a Evropské unie. Důraz je položen na analýzu politických a právních nástrojů ze strany EU. Autor upozorňuje, že americký přístup absolutizuje vojenské prostředky, kdežto evropský přístup považuje vojenské nástroje v boji proti terorismu za krajní řešení. EU se totiž snaží i při potírání mezinárodního terorismu dodržovat v maximální míře lidská práva a při eliminaci teroristických aktivit kombinovat policejní, zpravodajské, diplomatické a ekonomické prostředky. V neposlední řadě autor přibližuje protiteroristickou politiku České republiky, která v zásadě vychází z protiteroristické politiky EU.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Literární zdroje

1. BJORGO, T. Extremismus krajní pravice. In *Světový terorismus : od starověku až po útok na USA*. 1. vyd. Praha : Svojtka & Co., 2001, s. 193-195. ISBN 80-7237-340-4.
2. BREWER, M. Kategorie teroru. In *Světový terorismus : od starověku až po útok na USA*. 1. vyd. Praha : Svojtka & Co., 2001, s. 184-186. ISBN 80-7237-340-4.
3. DANICS, Š. Protiteroristická politika EU a NATO. In *Bezpečnostné fórum '09*. 1. vyd. Banská Bystrica : Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov Univerzita Mateja Bela, 2009, s. 30-36. ISBN 978-80-8083-790-7.
4. DANICS, Š. Feminizace a infantizace sebevražedného terorismu. In *Bezpečnostné fórum 2010*. 1. vyd. Banská Bystrica : Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov Univerzita Mateja Bela, 2010, s. 103-110. ISBN 978-80-8083-980-2.
5. DANICS, Š. *Extremismus : hrozba demokracie*. 1. vyd. Praha : Police History, 2002. 128 s. ISBN 80-86477-07-X.
6. DANICS, Š. *Politologické problémy světové politiky III*. 2. vyd. Praha : Policejní akademie České republiky, 2009. 108 s. ISBN 978-80-7251-295-9.
7. DANICS, Š., TUČEK, L. Ideový a sociokulturní kontext sebevražedného útoku : proliferace mučednické subkultury. *Vojenské rozhledy*. 2009, roč. 18, č. 2, s. 52-69. ISSN 1210-3292.
8. DODGE, T. Jednoúčelové teroristické skupiny. In *Světový terorismus : od starověku až po útok na USA*. 1. vyd. Praha : Svojtka & Co., 2001, s. 196-197. ISBN 80-7237-340-4.
9. DODGE, T. Sebevražedné pumové atentáty. In *Světový terorismus : od starověku až po útok na USA*. 1. vyd. Praha : Svojtka & Co., 2001, s. 251-252. ISBN 80-7237-340-4.

10. EICHLER, J. *Terorismus a války na počátku 21. století*. 1. vyd. Praha : Karolinum, 2007. 352 s. ISBN 978-80-246-1317-8.
11. GAL-OR, N. Domácí versus mezinárodní terorismus. In *Světový terorismus : od starověku až po útok na USA*. 1. vyd. Praha : Svojtka & Co., 2001, s. 198-201. ISBN 80-7237-340-4.
12. GAL-OR, N. Nacionalistický terorismus. In *Světový terorismus : od starověku až po útok na USA*. 1. vyd. Praha : Svojtka & Co., 2001, s. 187-189. ISBN 80-7237-340-4.
13. GAL-OR, N. Revoluční terorismus. In *Světový terorismus : od starověku až po útok na USA*. 1. vyd. Praha : Svojtka & Co., 2001, s. 190-192. ISBN 80-7237-340-4.
14. GAL-OR, N. Státní versus nestátní terorismus. In *Světový terorismus : od starověku až po útok na USA*. 1. vyd. Praha : Svojtka & Co., 2001, s. 202-203. ISBN 80-7237-340-4.
15. GUNARATNA, R. Teror Tamilských tygrů na Srí Lance. In *Světový terorismus : od starověku až po útok na USA*. 1. vyd. Praha : Svojtka & Co., 2001, s. 428-433. ISBN 80-7237-340-4.
16. HODNÝ, J. Islamisté online. *Vojenské rozhledy*. 2009, roč. 18, č. 2, s. 70-78. ISSN 1210-3292.
17. HOFFMAN, B. Náboženský extremismus. In *Světový terorismus : od starověku až po útok na USA*. 1. vyd. Praha : Svojtka & Co., 2001, s. 206-208. ISBN 80-7237-340-4.
18. HÜBSCH, H. *Fanatičtí bojovníci ve jménu Alláha : kořeny islámského teroru*. Přel. M. Macková. 1. vyd. Praha : Naše vojsko, 2002. 123 s. ISBN 80-206-0609-2
19. KLIMEŠ, L. *Slovník cizích slov*. 6. vyd. Praha : SPN – pedagogické nakladatelství, 1998. 862 s. Edice Odborné slovníky. ISBN 80-7235-023-4.

20. KOVÁŘ, M. *Terorismus III*. 1. vyd. Praha : Police History, 2007. 254 s. ISBN 978-80-86477-00-8.
21. KRULÍK, O. Opatření České republiky v boji proti terorismu : pohled zevnitř. In SOULEIMANOV, E., et. al. *Terorismus : válka proti státu*. 1. vyd. Praha : Eurolex Bohemia, 2006, s. 341-366. ISBN 80-86861-76-7.
22. MAREŠ, M. *Terorismus v ČR*. 1. vyd. Brno : Centrum strategických studií, 2005. 476 s. ISBN 80-903333-8-9.
23. MÜLLER, Z. *Svaté války a civilizační tolerance*. 1. vyd. Praha : Academia, 2005. 131 s. Edice Průhledy. ISBN 80-200-1355-5.
24. PRINCOVÁ, M. Oprávnění bezpečnostních sborů a zpravodajských služeb v boji proti terorismu : pohled do budoucna. In SOULEIMANOV, E., et. al. *Terorismus : válka proti státu*. 1. vyd. Praha : Eurolex Bohemia, 2006, s. 367-381. ISBN 80-86861-76-7.
25. RADĚJ, T. Kult mučedníka (šáhid) v islámu a sebevražedný terorismus. In SOULEIMANOV, E., et. al. *Terorismus : válka proti státu*. 1. vyd. Praha : Eurolex Bohemia, 2006, s. 249-267. ISBN 80-86861-76-7.
26. SCHMID, A. P. Problémy s definováním terorismu. In *Světový terorismus : od starověku až po útok na USA*. 1. vyd. Praha : Svojtka & Co., 2001, s. 10-20. ISBN 80-7237-340-4.
27. STRÍTECKÝ, V. Psychologie teroristického jednání. In SOULEIMANOV, E., et. al. *Terorismus : válka proti státu*. 1. vyd. Praha : Eurolex Bohemia, 2006, s. 89-110. ISBN 80-86861-76-7.
28. TITTMAR, H. Městský versus venkovský terorismus. In *Světový terorismus : od starověku až po útok na USA*. 1. vyd. Praha : Svojtka & Co., 2001, s. 204-205. ISBN 80-7237-340-4.
29. VICTOROVÁ, B. *Armáda růží : cesta do mučednického ráje*. Přel. M. Jungmannová. 1. vyd. Praha : Ikar, 2006. 288 s. ISBN 80-249-0760-7.

30. WILKINSON, P. Mezinárodní spolupráce v boji proti terorismu. In *Světový terorismus : od starověku až po útok na USA*. 1. vyd. Praha : Svojtka & Co., 2001, s. 513-519. ISBN 80-7237-340-4.
31. ZETOCHA, K. Kooperace zpravodajských služeb jako nástroj v boji proti terorismu. In SOULEIMANOV, E., et. al. *Terorismus : válka proti státu*. 1. vyd. Praha : Eurolex Bohemia, 2006, s. 319-340. ISBN 80-86861-76-7.

Elektronické zdroje

1. *Černé vdovy : čečenská hrozba pro Rusko* [online]. Praha : ČT24, 2010 [cit. 6. listopadu 2010]. Dostupný z WWW:
<<http://www.ct24.cz/svet/85342-cerne-vdovy-cecenska-hrozba-pro-rusko/>>.
2. *EUROJUST* [online]. Ostrava : Sagit, 2004 [cit. 20. listopadu 2010]. Dostupný z WWW:
<http://www.sagit.cz/pages/lexikonheslatxt.asp?cd=156&typ=r&refresh=yes&levalid=eu_057.htm>.
3. *Evropský policejní úřad (EUROPOL)* [online]. Brusel : Evropská unie, 2010 [cit. 20. listopadu 2010]. Dostupný z WWW:
<http://europa.eu/agencies/pol_agencies/europol/index_cs.htm>.
4. FINGERLAND, J. *Sebevražedné atentátnice : Co je motivuje a proč jich stále přibývá?* [online]. Praha : Ženy a média, 2007 [cit. 6. listopadu 2010]. Dostupný z WWW:
<http://www.zenyamedia.estranky.cz/clanky/zeny-a-islam/proc-roste-pocet-islamskych-atentatnic_>.
5. PROCHÁZKOVÁ, P. *Černé vdovy neboli šahídky : atentátnice vykonávají krevní mstu* [online]. Praha : MAFRA, 2010 [cit. 6. listopadu 2010]. Dostupný z WWW:
<http://www.lidovky.cz/cerne-vdovy-neboli-sahidky-atentatnice-vykonavaji-krevni-mstu-pvm-/ln_zahranici.asp?c=A100330_164232_ln_zahranici_mtr>. ISSN 1213-1385.

6. *Radikalizace* [online]. Ostrava : X-WEB publishing, 2006, [cit. 19. listopadu 2010]. Dostupný z WWW: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/hledat?typ_hledani=prefix&cizi_slovo=radikalizace>.
7. *Schengenský informační systém (SIS)* [online]. Praha : Vláda České republiky, 2010 [cit. 25. září 2010]. Dostupný z WWW: <<http://www.euroskop.cz/290/sekce/r-s>>.
8. *TREVI (Terrorisme, Radicalisme, Extrémisme, Violence Internationale)* [online]. Praha : Vláda České republiky, 2010 [cit. 25. září 2010]. Dostupný z WWW: <<http://www.euroskop.cz/291/sekce/t-u>>.

Legislativní dokumenty

1. Česko. Zákon č. 40/2009 ze dne 8. ledna 2009 trestní zákoník. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2009, částka 11, s. 354-464. Dostupný z WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/stejnopisy-sbirky-zakonu-93409.aspx>>. ISSN 1211-1244.
2. Česko. Ministerstvo vnitra České republiky. *Strategie boje proti terorismu pro léta 2010 – 2012*. Dostupný z WWW: <<http://www.mvcr.cz/soubor/nap-2010-pdf.aspx>>.

SEZNAM TABULEK

Tab. 1 – Výsledky ankety mezi zástupci médií